

UMEÅ UNIVERSITET

Att påverka föräldraklimat i ungdomsidrott genom digital utbildning

En utvärdering av en digital utbildningsinsats inspirerad av teorin om transformativt lärande

Niklas Lovefall

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och forskningsfrågor	2
3. Bakgrund	2
3.1 Föräldrautbildningar inom svensk idrottsrörelse	2
3.2 Den digitala utbildningsinsatsen	3
3.4 Definitioner av begrepp	3
4. Tidigare forskning	3
4.1 Den sociala miljön i ungdomsidrott	4
4.1.1 Vuxnas påverkan på barns idrottsupplevelser	4
4.1.2 Relationer mellan föräldrar och ledare	5
4.1.3 Unga domare och vuxnas beteenden	5
4.1.4 Avhopp inom barn- och ungdomsidrott	6
4.2 Föräldrautbildning som insats	6
4.2.1 Föräldrautbildningars syfte och pedagogiska upplägg	6
4.2.2 Digitala utbildningsinsatser för idrottsföräldrar	7
4.3 Forskningslucka och studiens bidrag	8
5. Teori	9
5.1 Studiens teoretiska utgångspunkt	9
5.2 Medvetenhet som grund för förståelse	10
5.3 Transformativt lärande och förståelse	10
5.4 Från förståelse till handling: intentionens roll	10
5.5 Analytisk ram: en process från medvetenhet till handling	11
6. Metod	11
6.1 Forskningsdesign	11
6.2 Den digitala utbildningsinsatsen	12
6.3 Urval och datainsamling	12
6.4 Centrala variabler	13
6.5 Operationalisering av centrala begrepp	13
6.6 Analysstrategi	13
6.7 Validitet och reliabilitet	14
6.8 Bortfall	14
6.9 Begränsningar	14

6.10 Etiska överväganden	14
7. Resultat	15
7.1 Forskningsfråga 1 – Medvetenhet	15
7.1.1 Föräldrars negativa beteende mot ledare	15
7.1.2 Föräldrars negativa beteende mot unga domare	18
7.1.3 Föräldrars negativa beteende mot unga ledare	19
7.2 Forskningsfråga 2 – Förståelse	20
7.2.1 Förståelse för sitt eget beteendes konsekvenser	20
7.2.2 Förståelse för domare	20
7.2.3 Förståelse för unga ledare	21
7.3 Forskningsfråga 3 – Ansvarstagande	22
7.3.1 Handlingsbenägenhet i förhållande till förståelse	23
7.4 Forskningsfråga 4 – Förändrat beteende	23
7.4.1 Negativa beteenden mot ledare	24
7.4.2 Negativa beteenden mot unga domare	26
8. Diskussion	27
8.1 Negativa förädrabeteenden i barns idrottsmiljö	27
8.2 Föräldrars förståelse efter utbildningen	28
8.3 Handlingsbenägenhet och ansvarstagande	29
8.4 Förändring över tid i föräldraklimatet	30
8.5 Teoretisk tolkning av förändringsmönstren	30
8.6 Utbildningsinsatser, folkbildning och evidens	31
8.7 Metodologiska begränsningar	31
8.8 Digital utbildning som verktyg i förändringsarbete	32
8.9 Praktiska implikationer	32
8.10 Studiens bidrag och fortsatt forskning	33
9. Slutsatser	33
Referenser	35
Bilaga 1. Enkätfrågor	

Abstract

Utbildningsinsatser riktade till idrottsföräldrar har blivit en vanlig strategi inom barn- och ungdomsidrott. Samtidigt är kunskapsläget begränsat när det gäller hur sådana utbildningar relaterar till föräldrars förståelse av sin roll, deras handlingsbenägenhet och förändringar i föräldraklimatet över tid. Syftet med denna studie är att undersöka hur en digital föräldrautbildning inom svensk barn- och ungdomsidrott relaterar till upplevda förändringar i föräldraklimatet i idrottsmiljön.

Studien bygger på en kvantitativ forskningsdesign och en sekundäranalys av två kompletterande enkätmaterial: ett före- och eftermaterial från föräldrar som genomgått utbildningen ($n = 11\,459$) samt tre tvärsnittsmätningar på gruppnivå under en tvåårsperiod ($n = 711, 955, 686$). Materialet belyser negativa beteenden mot ledare och unga domare samt föräldrars förståelse och handlingsbenägenhet.

Resultaten visar att negativa föräldrabeteenden varierar mellan olika idrotter, barnens kön och åldersgrupper samt tenderar att öka i takt med barnens stigande ålder. Efter utbildningen uppger många föräldrar ökad förståelse för hur vuxnas beteenden påverkar barn, unga ledare och unga domare, liksom en ökad självrapporterad handlingsbenägenhet i situationer där andra vuxna beter sig negativt.

I de upprepade tvärsnittsmätningarna bland ishockeyföräldrar framträder minskningar i upplevda negativa beteenden under den studerade tvåårsperioden. Statistiskt signifikanta förbättringar observeras i de flesta åldersgrupper, vilket visar positiva förändringsmönster i föräldraklimatet över tid, även om studiens design inte möjliggör kausala slutsatser.

Med ett för området ovanligt omfattande empiriskt underlag bidrar studien med kunskap om hur föräldraklimat inom ungdomsidrott kan analyseras som en förändringsprocess över tid och om möjliga långsiktiga förändringsmönster i samband med en digital utbildningsinsats riktade till idrottsföräldrar.

Nyckelord: digital utbildning, föräldraklimat, idrottsföräldrar, ungdomsidrott

1. Inledning

Ett långvarigt deltagande i barn- och ungdomsidrott betraktas som betydelsefullt både ur ett individ- och samhällsperspektiv. För individen handlar det om hälsa, trivsel och social tillhörighet, medan det på samhällsnivå rör frågor om folkhälsa och ungas livsvillkor. Eftersom den organiserade idrotten engagerar en stor del av Sveriges barn och ungdomar samt miljontals aktiva, ledare, funktionärer och föräldrar får också de relationer, normer och beteenden som formas inom idrotten stor betydelse. Inom den svenska idrottsrörelsen betonas därför att barn- och ungdomsidrotten ska präglas av trygghet, delaktighet och glädje (Riksidrottsförbundet, 2026).

Samtidigt minskar barns och ungdomars deltagande i idrott under tonåren (Centrum för idrottsforskning, 2026). Forskning visar att sociala faktorer har stor betydelse för barns motivation och vilja att fortsätta idrotta. Särskilt föräldrars engagemang beskrivs som en viktig källa till stöd och trygghet men kan också upplevas som pressande och bidra till negativa idrottserfarenheter (Augustsson, 2007; Holt et al., 2008). Social press från föräldrar, tränare och kamrater har dessutom identifierats som en faktor som kan bidra till att unga lämnar den organiserade idrotten (Crane & Temple, 2015; Eliasson, 2021). Även i situationer där föräldrar ifrågasätter tränare eller reagerar negativt mot unga domare kan sådana beteenden bidra till otrygghet i idrottsmiljön och påverka både barns och ungas fortsatta deltagande (Eliasson, 2021; Eliasson & Johansson, 2021; O'Donnell et al., 2022; Radziszewski et al., 2023). Därmed verkar den sociala miljön spela en stor roll, där föräldrar utgör en betydande del.

Att barns idrottsupplevelser formas i ett socialt sammanhang har uppmärksammats under lång tid inom svensk idrottsforskning. Redan under 1970-talet studerade Aggestedt och Tebelius barns upplevelser av idrott ur ett barnperspektiv och i Eliassons framställning lyfts särskilt fram hur deras studie placerade barns idrottande i ett socialt och kulturellt sammanhang. De betonade att barn genom sin aktivitet också skapar och förändrar den miljö de deltar i (Aggestedt & Tebelius, 1977, citerat efter Eliasson, 2009, s. 29). Svensk forskning har sedan under flera decennier återkommande uppmärksammat och problematiserat hur föräldrar påverkar barns idrottsmiljö och idrottsupplevelser (Karp, 2000; Patriksson & Wagnsson, 2004; Augustsson, 2007; Eliasson, 2021; Bengtsson et al., 2024).

Mot denna bakgrund har utbildningsinsatser riktade till idrottsföräldrar blivit en allt vanligare strategi för att påverka idrottsmiljön för barn och unga (Milan et al., 2024). Många av dessa insatser syftar till att ge föräldrar kunskap om sin roll, barns utveckling och hur de kan bidra positivt till barnens idrottserfarenheter (Milan et al., 2024). Samtidigt konstaterar Bengtsson et al. (2024) att även om coach- och föräldraprogram kan ha positiva effekter är kunskapen om effekternas storlek och stabilitet fortfarande begränsad och beroende av ett relativt litet antal studier.

Att utmaningarna med föräldrars negativa påverkan på barns idrottsupplevelser kvarstår trots långvarig forskning och återkommande utbildningsinsatser gör det relevant att undersöka i vilken utsträckning utbildningsinsatser relaterar till förändringar i föräldrars förståelse, handlingsbenägenhet och beteenden över tid. Denna studie adresserar detta genom att som en sekundäranalys granska ett omfattande enkätmaterial från idrottsföräldrar som deltagit i en digital föräldrautbildning.

2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att undersöka hur en digital föräldrautbildning inom svensk barn- och ungdomsidrott relaterar till upplevda förändringar i föräldraklimatet i idrottsmiljön.

Forskningsfrågorna (FF) är strukturerade utifrån en analytisk progression från medvetenhet och förståelse till ansvarstagande och förändrat beteende, inspirerad av teorier om transformativt lärande:

Forskningsfråga 1 – medvetenhet

I vilken utsträckning förekommer negativa förädrabeteenden i barns idrottsmiljö, och hur varierar dessa mellan idrott, ålder och kön?

Forskningsfråga 2 – förståelse

Hur relaterar deltagande i en digital föräldrautbildning till föräldrars förståelse av sin egen roll och ansvar i den sociala miljön runt sitt barns idrott?

Forskningsfråga 3 – ansvarstagande

I vilken utsträckning är idrottsföräldrar benägna att agera i situationer där negativa beteenden uppstår, och hur relaterar denna handlingsbenägenhet i direkt anslutning till deltagande i en digital föräldrautbildning?

Forskningsfråga 4 - förändrat beteende

Vilken betydelse kan en digital utbildningsinsats ha för beteendeförändring över tid hos idrottsföräldrar där negativa förädrabeteenden förekommer?

Tillsammans möjliggör dessa frågor en analys av föräldraklimatet runt barn- och ungdomsidrott där huvudfrågan är om det går att möjliggöra ett förändrat beteende över tid med en digital utbildning samt möjliga mekanismer bakom denna förändring.

3. Bakgrund

Detta kapitel syftar till att ge en bakgrund till den utbildningsinsats som studien baseras på och till hur den relaterar till befintlig utbildningsverksamhet inom den svenska idrottsrörelsen. Inledningsvis beskrivs hur föräldrautbildningar vanligtvis organiseras samt vilka utmaningar som tidigare har identifierats i relation till dessa utbildningsformer. Avslutningsvis definieras de centrala begrepp som används i studien.

3.1 Föräldrautbildningar inom svensk idrottsrörelse

Inom svensk idrottsrörelse genomförs utbildningsinsatser ofta inom ramen för RF-SISU:s folkbildningsbaserade verksamhet. Dessa utbildningar bygger på frivilligt deltagande och på pedagogiska idéer där dialog, reflektion och gemensamt kunskapsskapande betonas som centrala delar av lärandeprocessen (Folkbildningsrådet, 2024). Utgångspunkten är att förändring och lärande utvecklas genom deltagarnas egna erfarenheter, samtal och reflektion kring konkreta situationer i verksamheten.

Samtidigt har tidigare granskningar riktat kritik mot folkbildningssystemets uppföljning och utvärdering. SOU 2024:42 konstaterar att det saknas ett långsiktigt system för extern regelbunden utvärdering av folkbildningen och att några djupare analyser av verksamheternas effekter inte har genomförts. Utredningen efterfrågar därför mer systematiska effektutvärderingar och kvalitativa analyser av folkbildningsinsatsernas resultat över tid (SOU 2024:42). Internationell forskning visar också att föräldrautbildningar som bygger på fysiska träffar och gemensamt deltagande kan begränsas av praktiska faktorer, såsom tids- och resursbrist samt svårigheter att samla större grupper av deltagare samtidigt (Burke et al., 2024). Eriksson et al. (2013) framhåller att dialog- och samtalsbaserade utbildningsformer inte är oproblematiska. Vilka perspektiv som kommer till uttryck påverkas bland annat av deltagarnas engagemang, talutrymme och de gruppprocesser som utvecklas i samtalet. Som

exempel beskriver författarna ett återkommande dilemma i lärgruppsarbete där *”det är viktigt att alla i gruppen bidrar ungefär lika mycket, men finner att det bara är två eller tre som begär ordet i stort sett hela tiden* (Eriksson et al., 2013, s. 19).

Dessa iakttagelser aktualiserar frågor om relationen mellan folkbildningspedagogiska utbildningsformer och faktisk beteendeförändring inom idrotten. Tidigare översikter av coach- och föräldraprogram visar att även när insatser syftar till att stärka relationer och öka förståelsen är effekterna på ungdomars upplevelser ofta begränsade och kunskapen om långsiktiga beteendeförändringar fortfarande begränsad (Bengtsson et al., 2024). Detta kan tolkas som att ökad medvetenhet och förståelse i sig inte nödvändigtvis är tillräckligt för att skapa varaktiga beteendeförändringar.

3.2 Den digitala utbildningsinsatsen

Mot denna bakgrund utvecklade Göteborgs Ishockeyförbund en digital föräldrautbildning med fokus på föräldrars beteenden mot ledare, unga domare och andra vuxna i barns idrottsmiljöer. Utbildningen utformades för att vara lättillgänglig och flexibel för deltagarna. Genom det digitala formatet kunde föräldrar själva välja när och var utbildningen genomfördes, samtidigt som den anpassades för att kunna genomföras under en relativt kort tidsperiod om cirka 20 minuter. Utbildningen byggde på korta moment med informationsmaterial, reflektionsfrågor och situationsbaserade exempel och innehållet syftade till att stimulera reflektion kring hur det egna och andra vuxnas beteenden kan påverka barns motivation, trygghet och vilja att fortsätta delta i idrott.

Som en del av utbildningsinsatsen genomfördes även en återkommande datainsamling i form av enkäter före och efter utbildningen (se bilaga 1). Frågorna behandlade bland annat föräldrars upplevelser av negativa beteenden mot ledare och unga domare, ansvar i idrottsmiljön samt hur deltagarna uppfattade sitt eget agerande och sin handlingsbenägenhet i situationer där negativa beteenden uppstod. Efter utbildningen besvarades även frågor kopplade till upplevd förståelse, reflektion och sannolikheten att agera annorlunda i framtiden. Det är dessa enkätfrågor som denna studie analyserar.

3.3 Definitioner av begrepp

I studien används ett antal begrepp som behöver definieras för att tydliggöra hur de tolkas och används i analysen.

Beteende

Begreppet beteende används i denna studie för att beskriva de handlingar och sätt att agera som föräldrar uppvisar i samband med barns idrottsdeltagande, exempelvis kommunikation och reaktioner mot ledare och domare.

Social miljö

I studien används social miljö för att beskriva de normer, relationer och beteenden som präglar samspelet mellan olika aktörer inom barn- och ungdomsidrotten, exempelvis barn, föräldrar, ledare och domare.

Föräldraklimat

I denna studie används begreppet föräldraklimat för att beskriva den del av den sociala miljön som formas av föräldrars samlade beteenden och interaktioner inom barn- och ungdomsidrotten.

Handlingsbenägenhet

I denna studie avser handlingsbenägenhet i vilken utsträckning föräldrar uppger att de är beredda att agera i situationer där negativa beteenden uppstår i idrottsmiljön.

4. Tidigare forskning

Tidigare forskning om barn- och ungdomsidrott, föräldrar och olika utbildningsinsatser hämtar inspiration från flera olika forskningsfält, såsom idrottsvetenskap, pedagogik och psykologi. En stor del

av denna forskning handlar om hur barn själva upplever sitt idrottsdeltagande men också om hur vuxnas beteenden och den sociala miljön runt aktiviteterna påverkar dessa upplevelser.

Denna genomgång gör inte anspråk på att täcka all forskning på området. I stället utgår jag från ett urval av studier som är relevanta för den här studiens syfte och forskningsfrågor. Urvalet inkluderar både svenska och internationella studier, och det handlar om både kvantitativ och kvalitativ forskning.

För att göra strukturen tydlig har jag delat upp genomgången i tre delar. Inledningsvis fokuserar jag på forskning om föräldrabetenden och dess betydelse för barns upplevelse av idrott. I den andra delen behandlas föräldrautbildning som ett sätt att påverka den sociala miljön, med fokus på vad tidigare studier säger om effekter och begränsningar. Till sist identifieras en forskningslucka utifrån befintlig forskning som den här studien försöker bidra till att belysa.

4.1 Den sociala miljön i ungdomsidrott

Forskning om barn- och ungdomsidrott har under lång tid uppmärksammat betydelsen av den sociala miljön runt barnet. Särskilt vuxnas och föräldrars påverkan på barns idrottsupplevelser, motivation och fortsatta deltagande har varit ett återkommande tema inom både svensk och internationell idrottsforskning. I takt med att barns deltagande i organiserad idrott minskar under tonåren har frågor om vilka sociala faktorer som bidrar till fortsatt deltagande respektive avhopp fått ökad uppmärksamhet.

4.1.1 Vuxnas påverkan på barns idrottsupplevelser

Den sociala miljön formas bland annat genom vuxnas konkreta beteenden, exempelvis hur föräldrar kommunicerar med barn, ledare, domare och andra vuxna. Forskning visar att detta har stor påverkan på barns upplevelser av idrottsmiljön, motivation, trivsel och känsla av trygghet (Holt et al., 2008; Harwood & Knight, 2015; Eliasson, 2015).

I en svensk doktorsavhandling undersökte Augustsson (2007) hur barn och ungdomar upplevde sina föräldrars engagemang i idrottsmiljön. Studien baserades på enkätdata från 1 048 unga idrottare i åldrarna 13–16 år från flera olika idrotter och kompletterades med intervjuer för att fördjupa förståelsen av deltagarnas erfarenheter. Syftet var att undersöka hur barn upplevde föräldrars närvaro, stöd och påverkan i samband med sitt idrottande. Resultaten visade att majoriteten av barnen (81 %) upplevde sina föräldrars engagemang som positivt (Augustsson, 2007) och beskrev föräldrar som ett viktigt praktiskt och emotionellt stöd. Föräldrar möjliggjorde deltagande genom att organisera, skjutsa och ibland själva vara ledare, samtidigt som deras närvaro kunde bidra till trygghet, motivation och positiva idrottsupplevelser.

Samtidigt uppgav sex procent att det vore bättre om deras föräldrar inte var närvarande i idrottsmiljön, 31 % uppgav att de i någon utsträckning inte är nöjda med sina föräldrar i idrottsmiljön och 19 % placerades i kategorin hög upplevd föräldrapress enligt studiens föräldrapresskala.

Resultaten indikerar att föräldrars engagemang inte enbart handlar om närvaro i sig, utan även om hur engagemanget upplevs av barnet. Särskilt problematiskt tycks situationen bli när föräldrarnas involvering upplevs överstiga den nivå som barnet själv önskar. Enligt Augustsson kan detta bidra till upplevelser av föräldrapress då föräldrarnas involvering inte är i balans med vad barnen önskar.

Resultaten ligger i linje med en systematisk översikt av 43 studier om avhopp från idrott. Crane och Temple (2015) visar att bristande glädje, låg upplevd kompetens, social press från föräldrar, tränare och kamrater samt negativa erfarenheter kopplade till lag- och tränarmiljön återkommer som centrala faktorer bakom ungas avhopp från organiserad idrott. Ytterligare stöd för vuxnas betydelse i barns idrottande återfinns i Elliott et al. (2023). Studien är en kvalitativ studie från Australien baserad på intervjuer och fokusgrupper med 11 föräldrar och 18 ungdomar i åldern 15–18 år där både ungdomar och föräldrar intervjuades om sina erfarenheter av idrott under COVID-19-pandemin. Föräldrarna fick ett ökat ansvar för att stödja ungdomarnas känslomässiga reaktioner på den uteblivna idrotten och att upprätthålla deras motivation för fortsatt fysisk aktivitet. Samtidigt beskrev vissa föräldrar hur frånvaron av tränare och andra betydelsefulla vuxna i idrottsmiljön gjorde det svårare att motivera ungdomarna, eftersom de normalt hämtade stöd, vägledning och motivation från fler vuxna än de egna föräldrarna (Elliott et al., 2023).

Detta ligger nära Holt och Knights (2014) forskningsöversikt där föräldrars engagemang beskrivs som en viktig social resurs för barn och ungdomar inom idrotten. Barn uppges ofta uppleva stödjande föräldranärvaro som betydelsefull för trygghet, motivation och positiva idrottsupplevelser. Samtidigt betonas att kvaliteten i barns upplevelser påverkas av hur detta engagemang kommer till uttryck i idrottsmiljön. Holt och Knight lyfter bland annat fram emotionellt stöd, uppmuntran och föräldrars praktiska möjliggörande av deltagande som betydelsefulla aspekter av ett stödjande föräldraengagemang (Holt & Knight, 2014).

Bonavolontà et al. (2021) undersökte relationen mellan upplevt och önskat föräldraengagemang bland italienska ungdomsfotbollsspelare. Studien omfattade 561 manliga spelare i åldrarna 11–14 år som besvarade frågor om hur de upplevde sina föräldrars beteenden i samband med sitt idrottande. Resultaten visade att ungdomarna önskade högre nivåer av beröm och förståelse från sina föräldrar än de upplevde att de fick, samtidigt som de önskade lägre nivåer av press och involvering (Bonavolontà et al., 2021). Resultaten tyder därmed på att det inte enbart är omfattningen av föräldrars engagemang som har betydelse för barns idrottsupplevelser, utan framför allt hur engagemanget kommer till uttryck och om det upplevs som stödjande genom beröm och förståelse eller som pressande genom överdriven involvering och krav.

4.1.2 Relationer mellan föräldrar och ledare

Flera studier visar att även relationen mellan föräldrar och ledare utgör en central del av den sociala miljön inom barn- och ungdomsidrott. Forskning visar att föräldraengagemang kan fungera som ett viktigt stöd för ledare genom exempelvis praktiskt engagemang, kommunikation och samarbete kring barnens idrottande (Harwood & Knight, 2015; Knight et al., 2016). Samtidigt beskriver flera studier att relationen mellan föräldrar och ledare också kan präglas av konflikter, ifrågasättanden och olika förväntningar kring barns deltagande och utveckling (O'Donnell et al., 2022; Knight et al., 2016).

O'Donnell et al. (2022) genomförde en kvalitativ studie i Australien för att undersöka hur relationer mellan föräldrar och tränare utvecklas inom ungdomsidrott. Datamaterialet bestod av semistrukturerade intervjuer med 10 föräldrar och 10 tränare från flera olika idrotter i South Australia. Tränarna beskrev bland annat situationer där föräldrar ifrågasatte träningsupplägg, utvecklingsstrategier och coachingbeslut, vilket kunde bidra till konflikter och ansträngda relationer (O'Donnell et al., 2022). Studien visar samtidigt att öppen kommunikation, gemensamma mål och ömsesidig respekt uppfattades som centrala för fungerande relationer mellan tränare och föräldrar och därmed för den sociala miljön runt idrotten.

Liknande resonemang återfinns hos Eliasson (2009), som beskriver barnidrotten som ett socialt sammanhang där barn, ledare och föräldrar möts utifrån delvis olika värderingar, förväntningar och perspektiv. Eliasson menar att dessa grupper ibland befinner sig i skilda idrottsvärldar, där barnens perspektiv främst präglas av en social logik, ledarnas av en idrottslig logik och föräldrarnas av en fostrande logik. Genom de relationer som utvecklas inom idrottstriangeln påverkar dessa perspektiv varandra och får betydelse för hur barnidrotten upplevs, organiseras och formas i praktiken.

4.1.3 Unga domare och vuxnas beteenden

Att den sociala miljön har betydelse för ungas fortsatta deltagande framträder även i forskning om unga domare. I en studie av domare i åldern 14–20 år visar Radziszewski et al. (2023) att unga domare återkommande exponeras för psykologiska former av negativa beteenden, såsom förolämpningar, skrik och nedvärderande kommentarer. Tränare och åskådare – framför allt föräldrar – identifierades som de vanligaste aktörerna bakom dessa beteenden. Studien visar vidare att denna typ av utsatthet är en återkommande del av många unga domares erfarenheter och att den ofta normaliseras som en del av domarrollen.

Eliasson (2021) visar också att unga domare utsätts för återkommande kritik, personangrepp och ifrågasättanden från spelare, tränare, publik och andra vuxna. Domarna beskriver hur detta kan leda till ångest, stress, rädsla och sämre självförtroende. Flera uppger också att de övervägt att avsluta sitt domaruppdrag till följd av de negativa erfarenheterna.

Detta är betydelsefullt eftersom domarrollen för många ungdomar kan utgöra ett sätt att fortsätta vara delaktig i idrotten även efter att det egna aktiva deltagandet minskat eller avslutats.

4.1.4 Avhopp inom barn- och ungdomsidrott

Deltagandet i organiserad barn- och ungdomsidrott minskar successivt under tonåren, vilket under senare år har uppmärksammats både inom forskning och av idrottsrörelsen (Centrum för idrottsforskning, 2026). Även om många barn börjar idrotta i tidiga åldrar är det betydligt färre som fortsätter under tonårsperioden. Frågan om varför unga väljer att lämna idrotten har därför blivit ett vanligt forskningsområde om barn- och ungdomsidrott. När orsaker till avhopp från idrott diskuteras beskrivs de sällan som enskilda eller isolerade faktorer. I stället framställs avhopp ofta som en process där flera olika faktorer samverkar och successivt blir betydelsefulla för beslutet att lämna idrotten (Eliasson & Johansson, 2021).

I sin systematiska översikt av forskning om avhopp inom barn- och ungdomsidrott visar Crane och Temple (2015) att avhopp ofta inte kan förklaras av en enskild faktor utan en kombination av bristande glädje, låg upplevd kompetens, social press från föräldrar, tränare och kamrater samt andra negativa sociala erfarenheter. Back et al. (2022) visar i en systematisk forskningsöversikt och metaanalys om avhopp från lagidrott att sociala faktorer har betydelse för ungdomars fortsatta idrottsdeltagande. Ungdomar som fortsatte inom idrotten upplevde högre nivåer av stöd från tränare, föräldrar och kamrater, medan de som lämnat idrotten oftare rapporterade bristande stöd och större upplevd press från omgivningen (Back et al., 2022).

Att unga lämnar idrotten är inte enbart betydelsefullt ur ett individperspektiv. Organiserad idrott har också lyfts fram som en viktig arena för social utveckling, integration och brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet (2009) beskriver ett aktivt och inkluderande föreningsliv för barn och ungdomar som en viktig del av samhällets breda brottsförebyggande arbete. Genom att stärka skyddsfaktorer och motverka riskfaktorer kan sådana verksamheter bidra till att minska risken för social problematik och kriminalitet bland unga (Brå, 2009). Ekholm (2018) betonar samtidigt att idrottens positiva effekter inte kan betraktas som generella eller automatiska, utan är beroende av hur verksamheten organiseras. Idrottsmiljöer kan därmed rymma både positiva erfarenheter som främjar deltagande och utveckling samt negativa erfarenheter som riskerar att bidra till att unga lämnar idrotten.

4.2 Föräldrautbildning som insats

Mot bakgrund av forskning som visat att vuxnas och särskilt föräldrars beteenden har stor betydelse för barns idrottsupplevelser har olika former av utbildningsinsatser riktade till idrottsföräldrar blivit allt vanligare inom barn- och ungdomsidrotten.

4.2.1 Föräldrautbildningars syfte och pedagogiska upplägg

Målsättningen med föräldrautbildningar är vanligtvis att minska negativa eller pressande beteenden och samtidigt stärka stödjande beteenden, kommunikation och förståelse för barns behov i idrottsmiljön (Burke et al., 2024; Milan et al., 2024).

Milan et al. genomförde en integrativ forskningsöversikt av 20 studier om parent education-program inom ungdomsidrott med särskilt fokus på hur interventionerna planerades, genomfördes och utvärderades. Studierna omfattade både kvantitativa, kvalitativa och mixed methods-designer och inkluderade föräldrar från flera olika idrotter, bland annat fotboll, basket, tennis, rugby, gymnastik, ishockey och kampsport.

Interventionerna varierade kraftigt i upplägg och omfattning. Vissa bestod av kortare workshops eller seminarier på mellan 45 och 90 minuter, medan andra omfattade längre program med återkommande träffar, digitala utbildningar, reflektionsmoment och skriftligt informationsmaterial riktat till föräldrar. Exempel på utbildningsformer som identifierades i översikten var webbaserade program, videomoduler, föräldraguider, gruppdiskussioner och kombinationer av praktiska och teoretiska moment.

Ett återkommande fokus i interventionerna var att stärka föräldrars förståelse för kommunikation, emotionellt stöd, motivation och relationer i idrottsmiljön samt att minska prestationspress och negativa beteenden runt barns idrottande. Samtidigt visar översikten att utbildningsinsatserna ofta utvärderades på olika sätt och att många studier präglades av begränsad information om exempelvis

implementering, deltagandegrad och långsiktig uppföljning. Milan et al. betonar behovet av mer systematiska utvärderingar av parent education-program inom ungdomsidrott för att öka kunskapen om interventionernas genomförande, räckvidd och effekter samt för att stärka planeringen och utvärderingen av framtida utbildningsinsatser.

Bengtsson et al. (2024) genomförde en systematisk forskningsöversikt och meta-analys av 27 interventionsstudier inom ungdomsidrott. Majoriteten av studierna fokuserade på tränarutbildningar (22 studier), medan fem studier undersökte insatser riktade till föräldrar. Studierna genomfördes i flera olika länder och omfattade ett brett spektrum av idrotter, deltagare och utbildningsupplägg. Interventionerna varierade bland annat avseende teoretisk utgångspunkt, innehåll, längd och utvärderingsmetoder, vilket försvårade direkta jämförelser mellan studierna. De föräldrautbildningar (parent development programs, PDPs) som identifierades i översikten syftade till att främja positiva relationer mellan föräldrar och unga idrottare samt att stärka ungdomars idrottsupplevelser och välbefinnande genom förändrade föräldrabeteenden och förbättrade mellanmänniska interaktioner. Interventionerna i de fem studierna som riktades till föräldrar bestod huvudsakligen av relativt korta utbildningsinsatser i form av workshops, seminarier och skriftligt informationsmaterial (Dorsch et al., 2017; Smoll et al., 2007b). Ett återkommande fokus var att skapa ett mer stödande motivationsklimat kring barns idrottande genom att betona glädje, ansträngning och utveckling framför resultat och prestation. Smoll et al. (2007b) beskriver exempelvis en intervention där tränare och föräldrar uppmuntrades att skapa ett sådant motivationsklimat genom att fokusera på stöd, ansträngning och individuell utveckling snarare än social jämförelse och resultat. Studien visade att unga idrottare i interventionsgruppen rapporterade lägre nivåer av prestationsrelaterad ångest jämfört med kontrollgruppen. Dorsch et al. (2017) visade på liknande sätt att evidensbaserade utbildningsinsatser kunde relateras till mer stödande former av föräldraengagemang, lägre nivåer av press samt förbättrade relationer mellan föräldrar och barn inom ungdomsidrotten. Bengtsson et al. (2024) framhåller att forskningen på området präglas av betydande variation i interventionernas design, teoretiska utgångspunkter, genomförande och resultat, vilket begränsar möjligheterna att dra generella slutsatser om deras effektivitet.

4.2.2 Digitala utbildningsinsatser för idrottsföräldrar

Under senare år har digitala utbildningsinsatser för idrottsföräldrar blivit vanligare. Ford et al. (2013) beskriver webbaserade utbildningsformat som flexibla eftersom deltagarna kan genomföra utbildningen i egen takt utan att vara bundna till tid och plats. Författarna menar även att sådana utbildningsformer kan vara särskilt lämpliga för personer som av praktiska skäl har svårt att delta i traditionell undervisning. Digitala utbildningsformat kan därmed bidra till ökad tillgänglighet inom föräldrautbildning i ungdomsidrott.

I en systematisk forskningsöversikt identifierade Burke et al. (2024) flera digitala och webbaserade föräldrautbildningar inom ungdomsidrott. Programmen varierade i omfattning, från kortare webbaserade utbildningsmoduler till mer omfattande utbildningar som kombinerade onlinevideor, informationsmaterial och reflektionsmoment. Gemensamt för interventionerna var att de syftade till att stärka föräldrars kunskap om sin roll i idrottsmiljön och främja positiva former av föräldraengagemang. Flera av de inkluderade studierna rapporterade positiva resultat i form av ökad kunskap, mer positiva attityder och vissa förändringar i självrapporterade föräldrabeteenden (Ford et al., 2013; Thrower et al., 2019). Samtidigt konstaterar Burke et al. att forskningsfältet fortfarande präglas av begränsad evidens, metodologiska skillnader mellan studierna och ett behov av mer systematiska utvärderingar av utbildningsinsatsernas effekter.

Tidigare forskning om digitala föräldrautbildningar har ofta fokuserat på föräldrars självrapporterade upplevelser av lärande och förändring. Vissa studier har dock försökt undersöka om sådana utbildningsinsatser även kan relateras till förändringar i den bredare sociala miljön inom ungdomsidrott. Ett exempel på en studie som påminner om föreliggande studies ambition är Tamminen et al. (2020), som undersökte det webbaserade programmet *Respect in Sport Parent Program* inom kanadensisk ungdomsishockey. Studien byggde på enkätdata från ungdomar i åldern 11–17 år och följde

deras psykosociala upplevelser inom ishockeyn över en treårsperiod efter att programmet införts organisatoriskt. Till skillnad från många tidigare studier, som främst utvärderat föräldrars egna upplevelser av utbildningsinsatser, fokuserade forskarna på ungdomarnas perspektiv och upplevelser av idrottsmiljön över tid. Resultaten visade vissa positiva förändringar över tid men effekterna beskrevs som relativt begränsade. Studien illustrerar samtidigt en metodologisk utmaning inom forskningsfältet, eftersom utbildningsinsatsen riktades till föräldrar vid endast ett tillfälle medan utvärderingen huvudsakligen baserades på ungdomars upplevelser och beteenden över tid. Därmed blir det svårt att avgöra i vilken utsträckning eventuella förändringar kan relateras till förändrade föräldrabeteenden eller till andra faktorer i idrottsmiljön.

Forskning har identifierat flera praktiska utmaningar kopplade till digitala utbildningsformat inom föräldrautbildning och ungdomsidrott. Thrower et al. (2018) utvärderade ett omfattande webbaserat utbildningsprogram för brittiska tennisföräldrar. Totalt registrerade sig 62 föräldrar i programmet, men endast 13 fullföljde samtliga delar av utbildningen. Programmet bestod av sju utbildningsmoduler med videoföreläsningar, kunskapstest, kompletterande material och ett diskussionsforum. Deltagarna genomförde utbildningen över en längre tidsperiod och den genomsnittliga genomförandetiden uppgick till cirka 78 dagar. Även om webbaserade utbildningar kan erbjuda flexibilitet genom att deltagarna kan ta del av innehållet i egen takt och vid tidpunkter som passar deras vardag, visar studien att det kan vara svårt att rekrytera deltagare och upprätthålla engagemang genom hela utbildningsprocessen. Föräldrar beskrev tidsbrist, arbetsrelaterade åtaganden och att delar av innehållet inte upplevdes som tillräckligt relevant för deras individuella behov som orsaker till att deltagandet minskade över tid. Studien visade även att vissa deltagare upplevde onlineformatet som opersonligt. Flera föräldrar efterfrågade också större möjligheter till interaktion med andra deltagare, samtidigt som aktiviteten i programmets diskussionsforum var begränsad.

Sammantaget visar tidigare forskning att digitala föräldrautbildningar kan bidra till ökad kunskap, reflektion och medvetenhet kring föräldrarollen i idrottsmiljön (Ford et al., 2013; Thrower et al., 2018). Samtidigt illustrerar studierna flera utmaningar kopplade till rekrytering, deltagande och långsiktigt engagemang. Forskningen ger också begränsad kunskap om i vilken utsträckning utbildningsinsatser relaterar till faktiska beteendeförändringar eller förändringar i den bredare sociala miljön runt barn och ungdomar inom idrotten (Tamminen et al., 2020; Burke et al., 2024).

4.3 Forskningslucka och studiens bidrag

Tidigare forskning visar att barns upplevelser av idrott i hög grad påverkas av det sociala klimatet i idrottsmiljön. Vuxnas beteenden – och särskilt föräldrars agerande – framstår som betydelsefulla för barns motivation, trivsel och vilja att fortsätta idrotta. Mot denna bakgrund har utbildningsinsatser riktade till idrottsföräldrar aktualiserats de senaste åren.

Samtidigt visar tidigare studier att dessa insatser ofta har undersökts genom mindre interventionsstudier eller utvärderingar med begränsade deltagargrupper. Datainsamlingen har i hög grad baserats på självrapporterade enkäter eller intervjuer genomförda i direkt anslutning till utbildningsinsatsen, medan uppföljningar över längre tidsperioder är ovanliga (Bengtsson et al., 2024; Milan et al., 2024). Forskningsfrågorna har dessutom främst fokuserat på deltagarnas upplevelser av utbildningen, i form av ökad kunskap, reflektion eller förståelse av föräldrarollen. I betydligt mindre utsträckning har studier undersökt om sådan förståelse också relaterar till förändrade beteenden i idrottsmiljön eller hur eventuella förändringar utvecklas över tid.

Mot denna bakgrund framträder en forskningslucka som rör samspelet mellan flera aspekter av föräldraklimatet i ett stort empiriskt underlag: förekomsten av negativa beteenden, föräldrars förståelse av sin egen roll och påverkan samt deras handlingsbenägenhet i konkreta situationer. Det finns också ett behov av studier som undersöker hur dessa aspekter utvecklas över tid på gruppnivå i samband med utbildningsinsatser som implementeras i ordinarie idrottsverksamhet.

Den föreliggande studien adresserar denna forskningslucka genom att analysera ett omfattande enkätmaterial från idrottsföräldrar som deltagit i en digital föräldrautbildning. Datamaterialet möjliggör analyser av hur negativa beteenden, förståelse och handlingsbenägenhet relaterar till varandra och hur föräldraklimatet kan förändras över tid, med ett stort empiriskt underlag.

5. Teori

I detta kapitel presenteras de teoretiska perspektiv som används för att analysera relationen mellan utbildning, förståelse och beteendeförändring i idrottsmiljön. I studien förstås denna relation inte som linjär, utan som en process där flera individuella och sociala faktorer samverkar. Kapitlet inleds med studiens övergripande teoretiska utgångspunkt och följs därefter av en genomgång av de teorier som ligger till grund för den analytiska ramen. Avslutningsvis sammanförs perspektiven i en analytisk modell som används i analysen av studiens empiriska material.

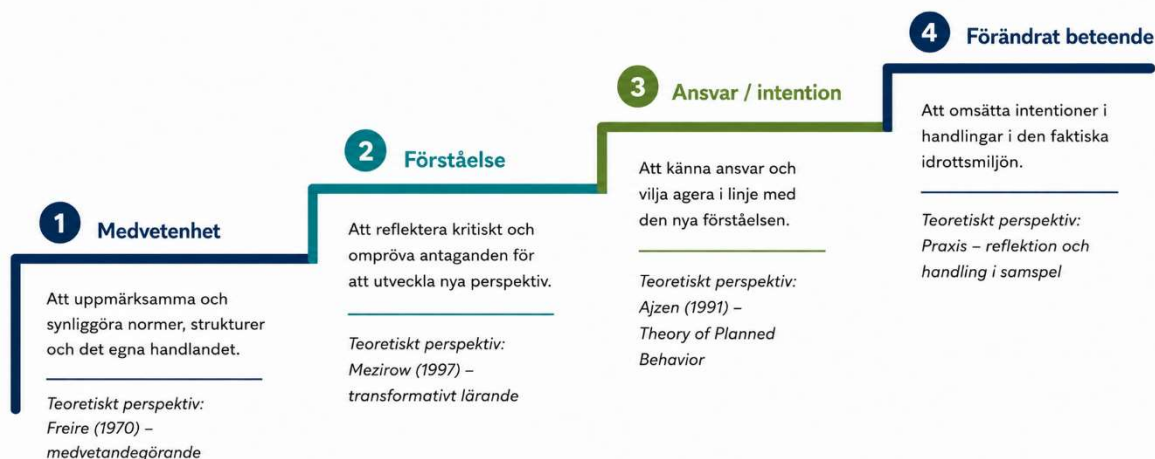
5.1 Studiens teoretiska utgångspunkt

Studiens utgångspunkt kan beskrivas som realistisk men tolkande. Sociala fenomen, såsom föräldrars beteenden i idrottsmiljöer, betraktas som verkliga i den meningen att de får konkreta konsekvenser, samtidigt som kunskap om dessa fenomen formas genom mänskliga tolkningar och social kontext (Åsberg, 2001). I linje med Alvesson och Skoldberg (2017) förstås analysen därför som en process där empiriska resultat tolkas i relation till teoretiska perspektiv och tidigare forskning.

Studien utgår därmed från att utbildning inte automatiskt leder till förändring, utan att relationen mellan utbildning, förståelse och handling är komplex och påverkas av både individuella och kontextuella faktorer.

Mot denna bakgrund används tre kompletterande teoretiska perspektiv: medvetandegörande, transformativt lärande och teorin om planerat beteende (Theory of Planned Behavior). Tillsammans möjliggör dessa en analys av hur förståelse utvecklas och under vilka förutsättningar det leder till förändring. I de följande avsnitten presenteras perspektiven mer ingående och deras relevans för studiens frågeställningar diskuteras.

Figur 1. Analytisk modell över relationen mellan medvetenhet, förståelse, ansvar och förändrat beteende.

5.2 Medvetenhet som grund för förståelse

Ett centralt begrepp i studien är medvetandegörande enligt en teori utvecklad av Paulo Freire (2018). Teorin innebär att individer genom reflektion synliggör och problematiserar normer, strukturer och sitt eget handlande i relation till den sociala kontext de befinner sig i. Freire beskriver lärande som en process där individer utvecklar en kritisk medvetenhet om sin omgivning och sin egen roll i denna. I detta perspektiv handlar lärande inte enbart om att ta emot information, utan om att reflektera över hur det egna agerandet påverkar andra människor och den sociala miljön. Freire problematiserar utbildningsformer där deltagare främst blir mottagare av färdig kunskap, eftersom sådana former enligt honom kan begränsa möjligheten till kritisk reflektion och aktivt deltagande.

I studiens kontext innebär detta att utbildningen inte enbart handlar om att informera föräldrar om lämpliga beteenden, utan också om att få dem att reflektera över hur deras agerande påverkar barn, ledare, domare och andra vuxna i idrottsmiljön.

Samtidigt betonar Freire att ökad medvetenhet och förståelse inte automatiskt leder till förändrat beteende. För att förståelse ska omsättas i handling krävs det han benämner praxis, där reflektion och handling förenas i en process som möjliggör förändring.

5.3 Transformativt lärande och förståelse

Nästa steg i den teoretiska modellen är teorin om transformativt lärande, utvecklad av Mezirow (1997). Teorin beskriver hur individer genom kritisk reflektion kan ompröva tidigare erfarenheter, antaganden och perspektiv, vilket i vissa fall kan leda till förändrade sätt att förstå sig själva och sin omgivning.

Teorin har främst utvecklats inom forskning om vuxnas lärande och är därför relevant för att analysera hur vuxna deltagare bearbetar och omtolkar sin roll i samband med utbildningsinsatser riktade till exempelvis idrottsföräldrar. I denna studie blir teorin särskilt relevant eftersom utbildningen bygger på reflektion kring vuxnas beteenden och ansvar i idrottsmiljön.

Utifrån Mezirows perspektiv kan reflektion bidra till att föräldrar utvecklar nya sätt att förstå sitt eget agerande och hur deras beteenden påverkar barn, ledare och domare inom idrotten. En förändrad förståelse kan också påverka hur individer tolkar sitt ansvar och vilka handlingsalternativ som framstår som möjliga i olika situationer.

Transformativt lärande innebär enligt Mezirow att individer kritiskt granskar de antaganden som ligger till grund för deras tolkningar, övertygelser och perspektiv. Genom sådan kritisk reflektion kan etablerade referensramar omprövas och förändras, vilket kan leda till nya sätt att förstå sig själva, andra människor och sin omvärld.

I studiens kontext kan utbildningens situationsbaserade exempel förstås som försök att synliggöra konsekvenserna av vuxnas beteenden i barns idrottsmiljöer. Genom att uppmärksamma hur det egna agerandet kan påverka barn, ledare och domare kan sådana situationer skapa förutsättningar för reflektion och förändrade perspektiv på föräldrarollen.

Samtidigt betonar Mezirow att ny information i sig inte är tillräcklig för lärande. För att bli meningsfull behöver information bearbetas och integreras i individens befintliga referensramar genom en aktiv process som involverar tanke, känslor och dispositioner. Transformativt lärande handlar därmed inte enbart om att tillägna sig ny kunskap, utan om att kritiskt granska och i vissa fall förändra de referensramar genom vilka erfarenheter tolkas och förstås.

5.4 Från förståelse till handling: intentionens roll

För att förstå vilka faktorer som påverkar om förändrad förståelse omsätts i handling används Ajzens (1991) teori om planerat beteende (Theory of Planned Behavior). Enligt Ajzen formas beteende genom individers intentioner att agera. Dessa intentioner påverkas i sin tur av individens attityder till beteendet, upplevda sociala normer samt upplevd beteendekontroll. Utifrån detta perspektiv är det inte tillräckligt att en individ utvecklar en förändrad förståelse för vad som är ett önskvärt beteende. För att förståelse ska omsättas i handling krävs också att individen utvecklar en intention att agera, upplever möjlighet att genomföra beteendet och uppfattar handlingen som socialt accepterad i den aktuella

situationen. Ajzen betonar samtidigt att även starka intentioner inte alltid leder till handling om individen upplever begränsad kontroll över möjligheterna att genomföra beteendet.

I relation till tidigare resonemang innebär detta att reflektion och förändrad förståelse inte automatiskt leder till förändrat beteende i praktiken. Även om föräldrar utvecklar ökad medvetenhet kring sitt ansvar och sitt eget agerande formas deras handlingar också av normer, förväntningar och sociala processer i idrottsmiljön samt av deras upplevda möjligheter att agera på andra sätt. Teorin bidrar därmed till att förstå utbildningsinsatser som en del av en mer komplex förändringsprocess där beteenden påverkas av både individuella och sociala faktorer.

5.5 Analytisk ram: en process från medvetenhet till handling

De teoretiska perspektiven pekar sammantaget mot att sambandet mellan utbildning och beteendeförändring är komplext.

Freires perspektiv synliggör hur medvetandegörande och kritisk reflektion kan bidra till ökad förståelse för den egna rollen i den sociala miljön. Mezirows teori om transformativt lärande bidrar samtidigt till att förstå hur individer genom reflektion kan ompröva tidigare föreställningar och utveckla förändrade perspektiv på sitt handlande. Ajzens teori om planerat beteende kompletterar dessa perspektiv genom att belysa varför förändrad förståelse inte nödvändigtvis leder till förändrat beteende, utan också påverkas av intentioner och sociala normer.

Relationen mellan förståelse och handling framstår därmed som beroende av både individuella och kontextuella faktorer. I linje med Alvesson och Skoldberg (2017) används teorierna därför inte som en strikt kausal modell för att förklara beteenden, utan som analytiska verktyg för att undersöka relationen mellan medvetenhet, förståelse, intention och handling.

Den analytiska ramen ligger till grund för studiens empiriska undersökning och används för att analysera hur föräldrars förståelse, upplevda ansvar och handlingsbenägenhet relaterar till upplevelser av negativa beteenden i idrottsmiljön. Fokus riktas därmed inte enbart mot om förändring sker, utan också mot hur sådana förändringsprocesser kan förstås och tolkas.

6. Metod

I detta kapitel presenteras studiens metodologiska utgångspunkter och hur undersökningen genomförts. Inledningsvis beskrivs forskningsdesignen och den digitala utbildningsinsats som ligger till grund för datainsamlingen. Därefter redovisas urval, datamaterial, centrala variabler och operationaliseringar samt de analysmetoder som använts i studien. Kapitlet avslutas med resonemang kring validitet, reliabilitet, bortfall, begränsningar och forskningsetiska överväganden.

6.1 Forskningsdesign

6.1 Forskningsdesign

Studien bygger på en kvantitativ forskningsdesign med upprepade tvärsnittsmätningar och användning av sekundärdata (De Vaus, 2001; Bryman, 2018). Datamaterialet består av redan insamlade enkätdata från en digital utbildningsinsats riktad till idrottsföräldrar. Designen valdes eftersom studiens syfte är att undersöka mönster, variationer och förändringar i föräldraklimatet samt analysera samband mellan centrala variabler i ett omfattande datamaterial. Datainsamlingen genomfördes anonymt, vilket innebar att individuella deltagare inte kunde följas över tid.

Datamaterialet omfattar både återkommande mätningar inom samma föreningskontext under två års tid samt separata tvärsnittsurval från föräldrar som endast deltagit vid ett enskilt mättillfälle. Denna design möjliggör analyser av förändringsmönster över tid på gruppnivå men begränsar möjligheten att fastställa kausala samband (De Vaus, 2001). För att skapa en mer nyanserad förståelse av förändringar över tid har analyser genomförts både på aggregerad nivå och genom jämförelser utifrån födelseår, där hänsyn tas till att urvalets ålderssammansättning varierar mellan mättillfällena.

Studien bygger på sekundärdata, vilket innebär att datamaterialet samlades in i ett annat syfte än det aktuella forskningsprojektet (Bryman, 2018). Enkäterna integrerades ursprungligen i den digitala utbildningsinsatsen och användes bland annat för nulägesanalys, reflektion och återkoppling inom verksamheten. Användningen av sekundärdata motiverades även av att materialet omfattar ett stort antal deltagare från flera olika idrotter och har samlats in under en längre tidsperiod. Detta möjliggör analyser som hade varit svåra att genomföra genom egen datainsamling inom ramen för föreliggande studie.

En styrka med materialet är att datainsamlingen genomfördes i nära anslutning till ordinarie verksamhet inom idrottsrörelsen och omfattar ett stort antal deltagare. Samtidigt innebär användningen av sekundärdata att studien är beroende av redan existerande frågekonstruktioner och datainsamlingsrutiner. Enkäterna utformades ursprungligen för utbildnings- och verksamhetsrelaterade syften snarare än specifikt för forskning, vilket har påverkat vilka analyser som varit möjliga att genomföra i studien. Studien utgår därför från en realistiskt tolkande ansats där resultaten förstås som empiriska mönster som behöver tolkas i relation till studiens kontext och teoretiska perspektiv (Alvesson & Skoldberg, 2017). Analysen har präglats av ett växelspel mellan empiriska resultat, tidigare forskning och teoretiska perspektiv snarare än en strikt hypotesprövning.

6.2 Den digitala utbildningsinsatsen

Den digitala utbildning som ligger till grund för denna studie utvecklades med utgångspunkt i den teoretiska modell som beskrivits tidigare, där ökad medvetenhet om hur vuxnas beteenden påverkar barns idrottsmiljö antas bidra till ökad förståelse och, på sikt, till en starkare intention att förändra sitt beteende.

Utbildningen bestod av tre delar. Först besvarade föräldrarna enkätfrågor om föräldraklimatet runt barnens lag eller grupp samt frågor om eget ansvarstagande och agerande i olika situationer (bilaga 1). Därefter genomfördes den digitala utbildningen, som byggde på situationsbaserade exempel och scenarier kring vuxnas beteenden mot bland annat barn, unga ledare och unga domare och syftade till att stimulera reflektion kring hur vuxnas kommunikation och beteenden kan påverka barns upplevelser av idrotten. Efter utbildningen besvarade deltagarna ytterligare enkätfrågor om förståelse, ansvar och handlingsbenägenhet (bilaga 1).

Det är dessa enkätsvar före och efter utbildningen som ligger till grund för studiens analyser. Utbildningen genomfördes individuellt via digital plattform och tog cirka 20 minuter att genomföra.

6.3 Urval och datainsamling

Urvalet kan beskrivas som ett bekvämlighetsurval (Hjerm et al., 2014), där deltagarna utgörs av föräldrar som haft tillgång till utbildningen och valt att besvara enkäten. Urvalet är därmed inte slumpmässigt, vilket innebär en risk för självselektion där exempelvis mer engagerade eller intresserade föräldrar kan vara överrepresenterade.

Studien bygger på två separata datamaterial. Det första består av ett större tvärsnittsmaterial med cirka 11 500 föräldrar från 150 föreningar och 19 olika idrotter. Endast idrotter med minst 20 respondenter ingår i materialet. Detta datamaterial används främst för analyser av variationer i föräldraklimat mellan exempelvis olika idrotter, åldrar och kön.

Det andra datamaterialet består av föräldrar från 17 ishockeyföreningar där datainsamlingen genomfördes vid tre tillfällen under en tvåårsperiod. Vid varje tillfälle genomfördes samma digitala utbildning. Det första mättillfället genomfördes före och efter första utbildningstillfället (n=711). Tolv månader senare genomfördes utbildningen och mättillfälle två (n=955) och ytterligare tolv månader senare genomfördes utbildningen och mättillfälle tre (n=686). Materialet möjliggör analyser av förändringar över tid på gruppnivå.

6.4 Centrala variabler

Datainsamlingen genomfördes med hjälp av en enkät som undersöker föräldrars upplevelser av beteenden och socialt klimat inom barn- och ungdomsidrott. De centrala utfallsvariablerna avser upplevda negativa beteenden mot ledare, unga domare samt unga ledare.

Dessa variabler mäts på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa beteenden.

Därutöver inkluderas variablerna handlingsbenägenhet, förståelse för eget beteende samt förståelse för unga domare och unga ledare. Variablerna valdes eftersom de bedömdes spegla de centrala begrepp som behandlas i studiens forskningsfrågor och teoretiska ramverk, nämligen negativa beteenden, förståelse, handlingsbenägenhet och förändring över tid.

6.5 Operationalisering av centrala begrepp

Studien utgår från en teoretisk modell där relationen mellan förståelse, intention och handling står i centrum, och där förändrat beteende förstås som en process som kan påverkas av ökad medvetenhet och reflektion utan att förändring förutsätts ske automatiskt. De teoretiska begreppen undersöks genom enkätens variabler och ska därför inte förstås som direkta mått på teoretiska fenomen, utan som empiriska indikatorer på olika aspekter av förståelse, handlingsbenägenhet och upplevda beteenden i idrottsmiljön (jfr Hjerm et al., 2014).

Negativa beteenden operationaliseras genom frågor om upplevda beteenden mot ledare, unga domare och unga ledare, mätta på en tiogradig skala (1–10). Förståelse operationaliseras genom självskattningar av i vilken grad respondenter upplever att deras förståelse för sitt eget beteendes konsekvenser samt unga ledares och domares situation har ökat efter utbildningen. Handlingsbenägenhet operationaliseras genom frågor om hur respondenter uppger att de har agerat eller skulle agera när vuxna beter sig illa; svaren har kategoriserats i aktivt respektive passivt agerande för att möjliggöra jämförelser mellan grupper och mättillfällen. Relationerna mellan förståelse, intention och beteende behandlas därmed som empiriska frågor i studien, inte som givna eller linjära samband.

6.6 Analysstrategi

Analysen genomfördes i flera steg. Inledningsvis genomfördes deskriptiva analyser i form av medelvärden, standardavvikelser och frekvensfördelningar för att skapa en övergripande bild av nivåer och variationer i upplevda negativa beteenden, förståelse och handlingsbenägenhet. Dessa analyser användes främst för att besvara studiens första forskningsfråga om förekomsten av negativa föräldrabeteenden och hur dessa varierar mellan olika grupper.

För att analysera förändringar över tid användes envägs variansanalys (ANOVA) med mättillfälle (År 1–3) som oberoende variabel och skattningar av negativa beteenden som beroende variabler. ANOVA valdes eftersom metoden lämpar sig för jämförelser av medelvärden mellan fler än två grupper eller mättillfällen och därmed möjliggör analyser av förändringsmönster över tid. Resultat betraktades som statistiskt signifikanta vid $p < .05$ och vid signifikanta resultat genomfördes post hoc-analyser (Tukey eller Games–Howell beroende på variansförhållanden) för att identifiera mellan vilka mättillfällen skillnaderna förelåg. Analyserna kompletterades även med åldersbaserade jämförelser utifrån födelseår samt analyser av relativ ålder för att minska risken att förändringar över tid förklaras av skillnader i urvalens ålderssammansättning.

För kategoriska variabler, exempelvis handlingsbenägenhet, användes chi-två-test eftersom metoden är lämplig för att analysera skillnader i fördelningar mellan grupper och mättillfällen. Vid jämförelser mellan två grupper användes t-test eller Mann–Whitney U-test beroende på variablernas fördelning och mätnivå. T-test användes när förutsättningarna för parametrisk analys bedömdes vara uppfyllda, medan Mann–Whitney U-test användes när dessa förutsättningar inte bedömdes föreligga.

6.7 Validitet och reliabilitet

Eftersom studien bygger på självskattade upplevelser speglar resultaten respondenternas tolkningar av situationer i idrottsmiljön snarare än objektiva mått på faktiska beteenden. I linje med studiens realistiskt tolkande utgångspunkt betraktas dessa upplevelser samtidigt som betydelsefulla för förståelsen av det sociala klimatet i idrottsmiljön (Alvesson & Sköldberg, 2017).

Enkäten utvecklades ursprungligen för verksamhets- och utbildningsändamål snarare än för forskning. Resultaten bör därför främst tolkas som indikatorer på respondenternas upplevelser och bedömningar av föräldraklimatet snarare än som direkta mått på faktiska beteenden.

Studien bygger på upprepade tvärsnittsmätningar, vilket innebär begränsningar i möjligheten att analysera individuella förändringsprocesser och fastställa kausala samband (De Vaus, 2001).

Reliabiliteten stärks av att datainsamlingen genomförts med standardiserade enkätfrågor och ett stort antal respondenter.

6.8 Bortfall

Bortfallet varierar mellan frågor och mättillfällen. Vissa frågor har endast besvarats av respondenter med erfarenhet av specifika situationer, exempelvis unga domare eller unga ledare, vilket innebär att antalet respondenter skiljer sig mellan olika analyser.

Vissa frågor i enkäten tillkom och andra togs bort successivt under utbildningens genomförandeperiod eftersom utbildningen och datainsamlingen utvecklades som en del av en praktisk utbildningsinsats snarare än ett färdigplanerat forskningsprojekt. Detta innebär att vissa variabler endast finns tillgängliga för delar av materialet och därför inte kunnat analyseras över tid på samma sätt som studiens centrala huvudvariabler. De frågor som ligger till grund för de longitudinella analyserna i denna studie har dock samlats in konsekvent vid samtliga mättillfällen.

Alla frågor i enkäten har inte använts då vissa frågor, till exempel om ledares agerande mot unga domare inte är relevant för denna studie. Eftersom bortfallet inte kan antas vara helt slumpmässigt finns samtidigt en risk att vissa grupper av föräldrar varit mer benägna att delta eller besvara specifika frågor, vilket innebär att resultaten – särskilt i analyser med mindre delurval eller högre bortfall – bör tolkas med viss försiktighet.

6.9 Begränsningar

Studien bygger på upprepade tvärsnittsmätningar och ett självselektat bekvämlighetsurval, vilket innebär begränsningar i möjligheten att analysera individuella förändringsprocesser, fastställa kausala samband och generalisera resultaten till populationen av svenska idrottsföräldrar (De Vaus, 2001; Hjerm et al., 2014). Vidare baseras analyserna på självrapporterade upplevelser av beteenden och klimat, vilket innebär en risk för social önskvärdhet och subjektiva tolkningar, särskilt i frågor som rör eget agerande. Resultaten är också knutna till en specifik regional och organisatorisk kontext, vilket gör att de bör tolkas med försiktighet i förhållande till andra idrotter, distrikt och utbildningsupplägg.

6.10 Etiska överväganden

Studien har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets (2024) forskningsetiska principer om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande i den utsträckning det varit möjligt. Eftersom studien bygger på sekundärdata från en redan genomförd utbildningsinsats aktualiseras särskilt frågor om informationsgivning och användning av tidigare insamlat material i forskningssyfte.

Datainsamlingen genomfördes ursprungligen inom ramen för en praktisk utbildningsinsats riktad till idrottsföräldrar. Deltagandet i utbildningen och enkäterna var frivilligt och materialet samlades in anonymt utan personidentifierande uppgifter. Någon individuell uppföljning över tid har därför inte varit möjlig och analyserna bygger på gruppnivå och övergripande mönster i materialet.

Materialet begärdes därefter formellt ut från Göteborgs Ishockeyförbund och företaget Sport Values för användning inom ramen för denna studie vid Umeå universitet. Eftersom materialet samlades in innan den aktuella studien planerades har något nytt individuellt samtycke till forskningsanvändningen inte

inhämtats i efterhand. Vetenskapsrådet (2024) beskriver dock att tidigare insamlat material i vissa fall kan användas utan nytt samtycke när materialet är anonymiserat, riskerna för deltagarna bedöms som små och det finns betydande praktiska svårigheter att kontakta samtliga deltagare i efterhand.

För att stärka transparensen kring materialets användning har information om studien och dess syfte kommunicerats via utbildningsföretagets hemsida i efterhand. Datamaterialet har hanterats konfidentiellt och används endast för forskningsändamål.

Författaren till studien har varit involverad i verksamheten kring utbildningsinsatsen genom företaget Sport Values. Detta aktualiserar frågor om forskarens närhet till det studerade materialet och möjliga intressekonflikter. Analysen har därför genomförts med strävan efter transparens och kritisk reflexivitet, där både positiva och problematiska resultat redovisas och diskuteras.

Författarens förförståelse präglas även av tidigare arbete inom idrottsrörelsen, bland annat genom uppdrag som domare, ledare och anställning inom RF-SISU. För att hantera risken att denna förförståelse påverkar analysen har studien utgått från tydligt redovisade metodval, analyser på gruppnivå samt en löpande prövning av tolkningar mot både data och tidigare forskning.

7. Resultat

Resultaten presenteras i relation till studiens forskningsfrågor. Inledningsvis behandlas förekomsten av negativa föräldrabeteenden och variationer mellan idrott, ålder och kön. Därefter presenteras resultat kopplade till förståelse, handlingsbenägenhet och förändringar över tid. Om inget annat anges avser analyserna föräldrar till barn födda 2010–2015, vilket motsvarar 10–15 år vid mättillfällena.

7.1. Forskningsfråga 1 – medvetenhet

Forskningsfråga 1: I vilken utsträckning förekommer negativa föräldrabeteenden i barns idrottsmiljö, och hur varierar dessa mellan idrott, ålder och kön?

Detta avsnitt presenterar resultat kopplade till studiens första forskningsfråga om förekomsten av negativa föräldrabeteenden i barns idrottsmiljö. Fokus ligger på hur negativa beteenden upplevs och varierar mellan olika idrotter, åldersgrupper, barnens kön samt föräldrarnas roll. Resultaten bygger på föräldrars skattningar på de olika frågorna med en tiogradig skala där 1 motsvarar ”inte alls” och 10 motsvarar ”hela tiden”.

7.1.1 Föräldrars negativa beteende mot ledare

Denna variabel avser föräldrars upplevelser av negativa beteenden riktade mot ledare och tränare i barnets idrottsmiljö, exempelvis när föräldrar ifrågasätter träningsupplägg eller laguttagningar. För att undersöka förekomsten fick föräldrarna skatta i vilken utsträckning sådana beteenden förekommer i barnets lag eller grupp.

7.1.1.1 Födelseår, samtliga respondenter

För att undersöka hur förekomsten av negativa föräldrabeteenden mot ledare varierar mellan olika åldersgrupper analyserades resultaten uppdelat efter barnens födelseår. Resultaten redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot ledare per födelseår bland samtliga respondenter. N anger antal respondenter och medelvärde anger genomsnittligt värde på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot ledare.

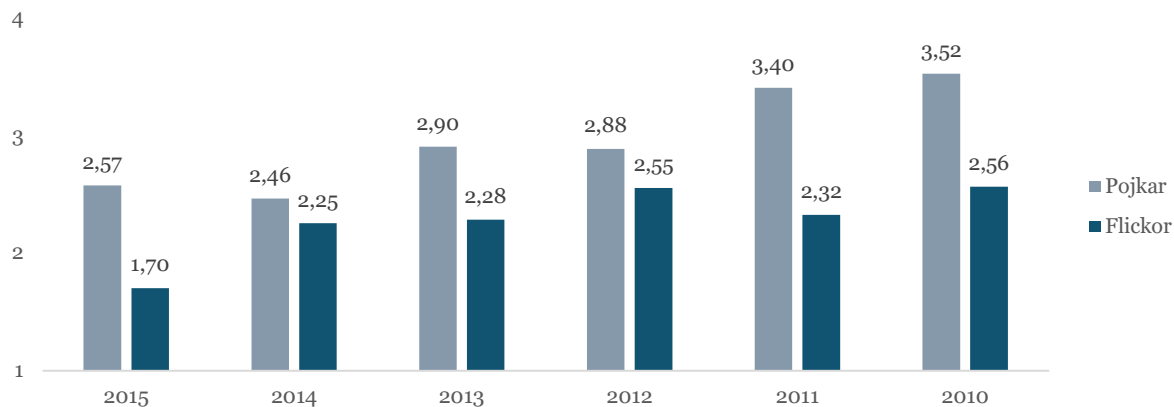
Födelseår	n	Medelvärde
2019	569	1,48
2018	793	1,77
2017	1 019	2,07
2016	1 085	2,00
2015	1 274	2,22
2014	1 437	2,39
2013	1 397	2,64
2012	1 224	2,75
2011	1 083	3,07
2010	875	3,22
2009	428	3,05
2008	275	3,02
Totalt	11 459	2,45

Bland samtliga 11 459 respondenter ökar den genomsnittliga nivån av upplevda negativa beteenden mot ledare successivt med barnens ålder. Medelvärdet stiger från cirka 1,5 bland de yngsta barnen till drygt 3,0 i de äldsta åldersgrupperna, vilket tyder på att negativa föräldrabeteenden blir allt mer framträdande i takt med att barnen blir äldre.

7.1.1.2 Födelseår och kön

För att belysa eventuella skillnader mellan födelseår och barnens kön presenteras dessa resultat i figur 2.

Figur 2. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot ledare per födelseår och barnets kön. Siffrorna ovanför staplarna visar medelvärden på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden.

När resultaten analyseras visar det sig att upplevelsen av negativa beteenden ökar successivt med barnens stigande ålder för både flickor och pojkar (Figur 2). Samtidigt framträder genomgående högre nivåer bland pojkar än flickor i samtliga födelseår, med särskilt tydliga skillnader i de äldre åldersgrupperna. Detta mönster tyder på att negativa föräldrabeteenden mot ledare är mer framträdande i äldre åldersgrupper och i högre grad runt pojkgrupper än runt flickgrupper. Skillnaderna mellan könen förefaller vara tydligast i de äldre åldersgrupperna. Antalet svarande varierar mellan kön och födelseår, och grupperna för flickor är generellt mindre än grupperna för pojkar, vilket bör beaktas vid tolkning av resultaten.

7.1.1.3 Idrotter

För att belysa eventuella skillnader mellan idrotter analyserades resultaten separat för respektive idrott.

Tabell 2. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot ledare per idrott (födelseår 2010–2015). N anger antal respondenter och medelvärde anger genomsnittligt värde på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden.

Idrott	n	Medelvärde
Ishockey	2 149	3,39
Basket	543	2,70
Handboll	403	2,58
Innebandy	1 029	2,42
Fotboll	2 049	2,40
Konståkning	129	2,37
Skidsport	75	2,13
Cheerleading	74	2,12
Volleyboll	33	1,85
Gymnastik	68	1,76
Simning	37	1,51
Ridsport	158	1,46
Tennis	54	1,41
Friidrott	21	1,38
Bordtennis	41	1,32
Orientering	26	1,23
Kampsport	30	1,17

Analysen visar tydliga skillnader mellan idrotter. Ishockey uppvisar högst genomsnittliga nivåer av negativa föräldrabeteenden mot ledare, följt av andra lagidrotter som basket, handboll och innebandy. De lägsta nivåerna återfinns inom individuella idrotter såsom bordtennis, orientering och kampsport. Mönstret tyder på att negativa föräldrabeteenden mot ledare i större utsträckning rapporteras inom vissa lagidrotter än inom individuella idrotter.

7.1.1.4 Roller

Föräldrarna fick ange om de svarade i rollen som vårdnadshavare eller som ledare/tränare. För att undersöka om upplevelsen av föräldraklimatet skiljer sig mellan dessa grupper jämfördes resultaten mellan rollerna.

Tabell 3. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot ledare uppdelat efter respondentroll och födelseår. Värdena anger medelvärden på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden.

Födelseår	Vårdnadshavare	Ledare/tränare
2015	2,20	2,33
2014	2,34	2,56
2013	2,56	2,86
2012	2,73	2,79
2011	2,89	3,09
2010	3,16	3,44

En tvåvägs-ANOVA visade en signifikant huvudeffekt av respondentroll, $F(1, 11128) = 15,83$, $p < .001$. Ledare/tränare rapporterade genomgående högre nivåer av negativa föräldrabeteenden än vårdnadshavare i samtliga redovisade födelseår. Även födelseår hade en signifikant effekt, $F(11, 11128) = 33,92$, $p < .001$. Däremot framkom ingen signifikant interaktion mellan roll och födelseår, $F(11, 11128) = 0,55$, $p = .867$, vilket innebär att skillnaden mellan rollerna var relativt stabil över åldersgrupperna.

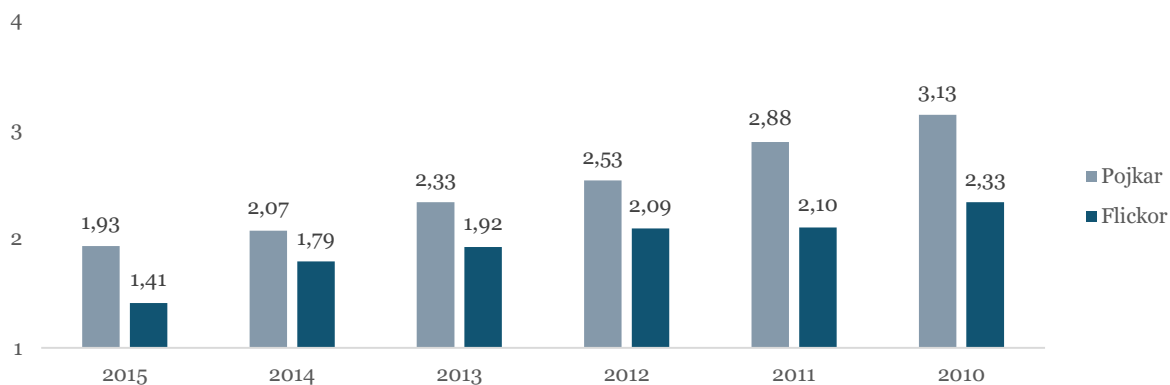
7.1.2 Föräldrars negativa beteende mot unga domare

För att undersöka förekomsten av negativa föräldrabeteenden mot unga domare fick föräldrarna skatta i vilken utsträckning sådana beteenden förekommer i barnets lag eller grupp. Frågan ställdes endast inom idrotter där unga domare förekommer.

7.1.2.1 Ålder och kön

För att belysa eventuella skillnader mellan åldersgrupper och mellan pojkar och flickor analyserades resultaten uppdelat efter födelseår och kön.

Figur 3. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot unga domare per födelseår och barnets kön. Siffrorna ovanför staplarna visar medelvärden på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot unga domare.

Resultaten visar ett tydligt åldersrelaterat mönster där upplevda negativa beteenden mot unga domare ökar successivt i takt med barnens stigande ålder. I samtliga födelseår rapporteras dessutom högre nivåer bland pojkar än bland flickor. Ökningen framträder relativt linjärt mellan åldersgrupperna. Mönstret liknar resultaten för negativa beteenden mot ledare, där högre nivåer även där rapporteras i de äldre åldersgrupperna.

7.1.2.2 Idrotter

Resultaten analyserades även utifrån idrottstillhörighet för att undersöka om förekomsten av negativa beteenden mot unga domare varierar mellan olika idrotter.

Tabell 4. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot unga domare per idrott. N anger antal respondenter och medelvärde anger genomsnittligt värde på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot unga domare.

Idrott	n	Medelvärde
Ishockey	2139	2,76
Handboll	397	2,55
Basket	532	2,28
Fotboll	2039	1,99
Innebandy	1022	1,95

Resultaten visar tydliga skillnader mellan idrotterna. Ishockey uppvisar högst genomsnittliga nivåer av negativa föräldrabeteenden mot unga domare, följt av handboll och basket. Fotboll och innebandy uppvisar lägre genomsnittliga nivåer jämfört med dessa lagidrotter. Detta tyder på att förekomsten av negativa beteenden mot unga domare varierar mellan olika idrottsmiljöer även inom lagidrott. Även om de genomsnittliga nivåerna över lag är relativt låga visar resultaten alltså en tydlig ökning med ålder samt påtagliga skillnader mellan lagidrotter, med högst nivåer i ishockey.

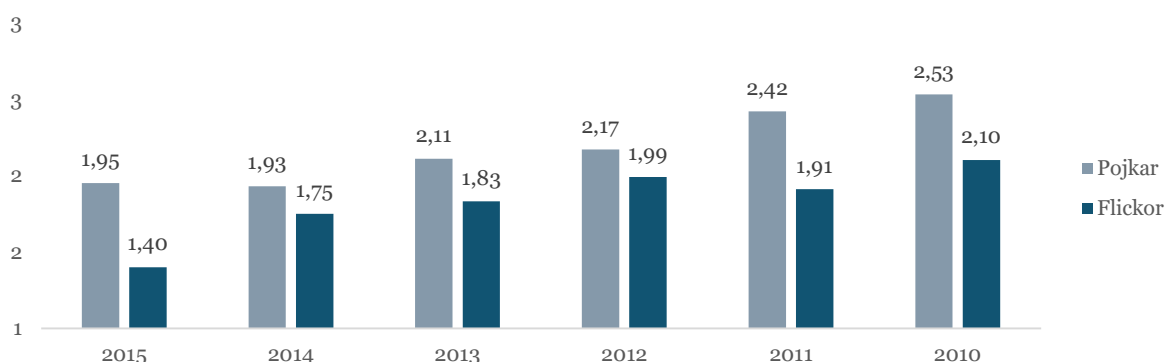
7.1.3 Föräldrars negativa beteende mot unga ledare

Denna variabel mäter föräldrars upplevelser av negativa beteenden riktade mot unga ledare (under 25 år) i barnets idrottsmiljö exempelvis när unga ledare ifrågasätts eller kritiserar av föräldrar i samband med träning, tävling eller match.

7.1.3.1 Ålder och kön

För att undersöka hur negativa beteenden mot unga ledare varierar mellan olika åldersgrupper och mellan pojkar och flickor analyserades resultaten uppdelat efter födelseår och kön.

Figur 4. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot unga ledare per födelseår och barnets kön. Siffrorna ovanför staplarna visar medelvärden på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot unga ledare.

Resultaten visar ett tydligt åldersrelaterat mönster där förekomsten av negativa beteenden ökar successivt i takt med barnens stigande ålder. Föräldrar till barn födda 2010 rapporterar högst nivåer medan yngre åldersgrupper uppvisar lägre genomsnittliga nivåer. Samtidigt framträder genomgående högre nivåer bland pojkar än flickor i samtliga födelseår. Mönstret liknar resultaten i tidigare analyser av beteenden mot ledare och unga domare, där högre nivåer också rapporterades i äldre åldersgrupper och bland pojkar.

7.1.3.2 Idrotter

Resultaten analyserades även utifrån idrottstillhörighet för att undersöka om förekomsten av negativa beteenden mot unga ledare varierar mellan olika idrotter.

Tabell 5. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot unga ledare per idrott. N anger antal respondenter och medelvärde anger genomsnittligt värde på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot unga ledare.

Idrott	n	Medelvärde
Ishockey	805	2,56
Cheerleading	74	2,27
Basket	374	2,07
Konståkning	129	1,95
Fotboll	1 450	1,94
Innebandy	704	1,88
Volleyboll	31	1,77
Skidsport	65	1,74
Handboll	212	1,71
Gymnastik	68	1,57
Tennis	49	1,45
Ridsport	137	1,36
Simning	31	1,35
Bordtennis	40	1,35
Kampsport	26	1,04

Resultaten visar återigen tydliga skillnader mellan idrotterna. Ishockey uppvisar högst genomsnittliga nivåer av negativa beteenden mot unga ledare, följt av cheerleading och basket. Till skillnad från analyserna av negativa beteenden mot ledare och unga domare återfinns här idrotter som konståkning och cheerleading bland de idrotter som uppvisar relativt högre nivåer. Detta tyder på att negativa beteenden mot unga ledare inte enbart är kopplade till traditionella lagidrotter, utan också kan förekomma i idrotter där unga ledare har framträdande roller i nära kontakt med föräldrar.

Sammantaget visar resultaten i avsnittet 7.1 att upplevda negativa föräldrabeteenden förekommer i samtliga undersökta idrotter men är tydligt vanligare i vissa lagidrotter, särskilt ishockey. Nivåerna ökar också med barnens stigande ålder och är genomgående högre bland pojkar än bland flickor.

7.2. Forskningsfråga 2 – förståelse

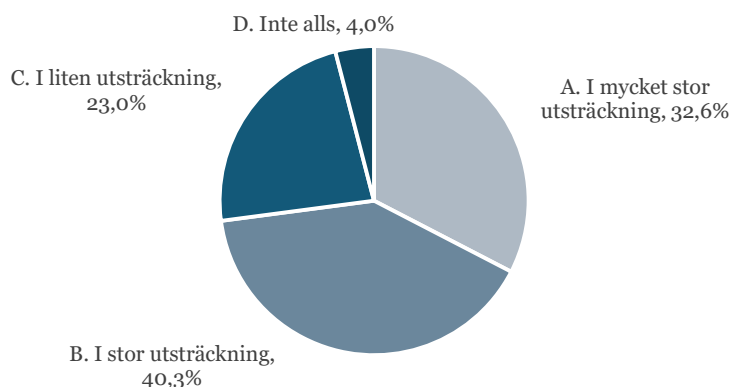
Forskningsfråga 2: Hur relaterar deltagande i en digital föräldrautbildning till föräldrars förståelse av sin egen roll och ansvar i den sociala miljön runt sitt barns idrott?

Detta avsnitt presenterar resultat kopplade till studiens andra forskningsfråga om föräldrars förståelse av sin egen roll och sitt ansvar i barns idrottsmiljö. Frågorna ställdes i direkt anslutning till avslutad utbildning och resultaten bygger på självskattningar av i vilken utsträckning utbildningen upplevdes ha ökat förståelsen inom olika områden. Svarsalternativen är huvudsakligen ordinala och har i vissa fall kodats numeriskt för analys; resultaten redovisas främst i form av fördelningar och gruppjämförelser.

7.2.1 Förståelse för sitt eget beteendes konsekvenser

För att undersöka föräldrarnas förståelse efter utbildningen fick deltagarna ta ställning till i vilken utsträckning deras förståelse ökat för hur deras negativa beteenden kan påverka det egna och andra barn i idrottsmiljön.

Figur 5. Fördelning av svar på frågan om ökad förståelse för det egna beteendets konsekvenser efter utbildningen. Diagrammet visar andelen respondenter inom respektive svarsalternativ.

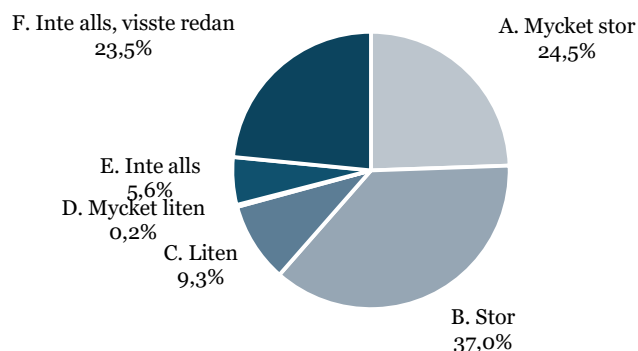
Resultaten visar att en tydlig majoritet av föräldrarna upplever att utbildningen har bidragit till ökad förståelse. Av totalt 4 060 respondenter uppgav 73 % att deras förståelse har ökat i stor eller mycket stor utsträckning, medan endast 4 % angav att förståelsen inte har ökat alls.

Analysen visar en statistiskt signifikant skillnad mellan män och kvinnor, där kvinnor rapporterar något högre grad av förståelse för sitt eget beteende jämfört med män, $F(1, 1025) = 4,51$, $p = .034$. Skillnaden är dock liten i absoluta tal.

7.2.2 Förståelse för domare

För att undersöka utbildningens betydelse för föräldrarnas förståelse fick deltagarna ta ställning till i vilken utsträckning deras förståelse för domarnas arbetsmiljö hade ökat.

Figur 6. Fördelning av svar på frågan om ökad förståelse för domarnas arbetsmiljö efter utbildningen. Diagrammet visar andelen respondenter inom respektive svarsalternativ.

Av totalt 6 410 föräldrar uppger 61 % att deras förståelse har ökat i mycket stor utsträckning eller stor utsträckning. Samtidigt uppger 24 % att de redan hade denna förståelse innan utbildningen. En mindre andel placerade sig i mellankategorier eller angav ingen ökning.

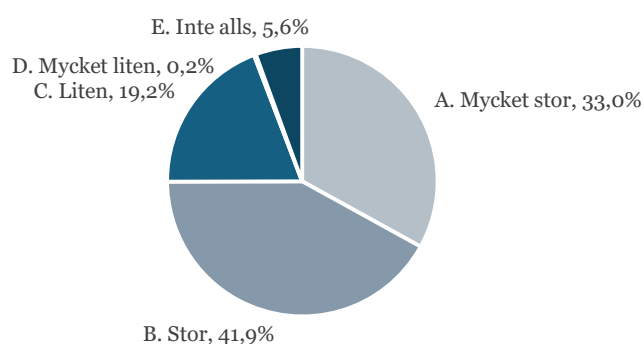
Analysen visar en statistiskt signifikant skillnad mellan kvinnor och män, där kvinnor rapporterar högre förståelse för domares situation ($M = 3,36$) jämfört med män ($M = 3,14$), $F(1, 1502) = 29,6$, $p < .001$. Skillnaden motsvarar en måttlig skillnad i medelvärde men båda grupperna ligger i den övre delen av skalan.

Resultatet bör samtidigt tolkas med viss försiktighet eftersom svarsalternativet "inte alls" även kan innebära att respondenten upplevde sig ha denna förståelse redan före utbildningen.

7.2.3 Förståelse för unga ledare

För att undersöka föräldrarnas förståelse efter utbildningen fick deltagarna ta ställning till i hur stor utsträckning deras förståelse i hur stor utsträckning deras förståelse för unga ledare (under 25 år) ökat.

Figur 7. Fördelning av svar på frågan om ökad förståelse för unga ledares situation efter utbildningen. Diagrammet visar andelen respondenter inom respektive svarsalternativ.

Även för bemötande av unga ledare framträder ett tydligt mönster av ökad förståelse. Totalt angav 75 % av respondenterna att deras förståelse har ökat i stor eller mycket stor utsträckning. Endast 6 % angav att förståelsen inte har ökat.

Analysen visade en statistiskt signifikant skillnad mellan kvinnor och män, där kvinnor rapporterar högre förståelse för unga ledares situation ($M = 3,22$) jämfört med män ($M = 2,99$), $F(1, 1479) = 25,7$, $p < .001$. Även här ligger båda grupperna relativt högt på skalan men kvinnor tenderar att rapportera något större ökning i förståelse.

Sammantaget visar resultaten i avsnitt 7.2 att en tydlig majoritet av föräldrarna – omkring två tredjedelar eller fler i samtliga frågor – upplever ökad förståelse för både sitt eget beteende och unga

domares/ledares situation efter utbildningen. Könsskillnaderna är genomgående små till måttliga men statistiskt signifikanta, med något högre förståelse bland kvinnor.

7.3. Forskningsfråga 3 – ansvarstagande

Forskningsfråga 3: I vilken utsträckning är idrottsföräldrar benägna att agera i situationer där negativa beteenden uppstår, och hur relaterar denna handlingsbenägenhet i direkt anslutning till deltagande i en digital föräldrautbildning?

Detta avsnitt presenterar resultat kopplade till föräldrars handlingsbenägenhet i situationer där negativa beteenden uppstår i barns idrottsmiljö. För att undersöka detta jämförs svar från en före- och eftermätning i direkt anslutning till utbildningen.

Före utbildningen fick föräldrarna besvara frågan:

”Senaste gången du såg eller hörde en vuxen bete sig illa, vad gjorde du då?”

Efter utbildningen ställdes motsvarande fråga om framtida agerande:

”Nästa gång du ser eller hör en vuxen bete sig illa, vad gör du då?”

Analysen bygger på jämförelser mellan svarsfördelningar i före- och eftermätningen för att synliggöra förändringar i självrapporterad handlingsbenägenhet. Skillnaderna testades med chi-två-test.

I före-mätningen uppgav 5 214 av 9 403 föräldrar (55%) att de aldrig hade varit med om situationen. Dessa exkluderades ur analysen eftersom fokus låg på skillnaden mellan föräldrar som uppgav att de agerade och de som inte gjorde det när de väl varit med om en sådan situation.

Som ett första steg analyserades hur föräldrar uppgav att de faktiskt agerat den senaste gången de bevittnade negativa vuxenbeteenden i barns idrottsmiljö.

Tabell 6. Fördelning av självrapporterat agerande när föräldrar observerat negativa vuxenbeteenden före utbildningen (procent).

Agerande	Före: senaste gången	n
Sa till personen	36,9	1 544
Uppmärksammade föreningsrepresentant	21,7	911
Gjorde ingenting	41,4	1 734

Not. Endast respondenter som uppgav att de varit med om situationen inkluderades i analysen (n = 4 189).

Därefter analyserades hur föräldrarna uppgav att de skulle agera nästa gång de möter en liknande situation efter genomförd utbildning.

Tabell 7. Fördelning av självrapporterad framtida handlingsbenägenhet vid negativa vuxenbeteenden efter utbildningen (procent).

Agerande	Efter: nästa gång	n
Säga till personen	50,5	3 282
Uppmärksamma föreningsrepresentant	47,6	3 096
Inte göra någonting	1,9	124

Not. Samtliga respondenter besvarade frågan efter utbildningen, oavsett om de varit med om situationen tidigare eller inte (n = 6 502).

Resultaten visar en mycket tydlig skillnad mellan tidigare självrapporterat agerande och framtida handlingsavsikter. Andelen föräldrar som uppgav att de inte skulle göra någonting minskade från 41,4 % i före-mätningen till 1,9 % i eftermätningen. Samtidigt ökade andelen som uppgav att de skulle säga till personen (36,9 % till 50,5 %) och uppmärksamma en föreningsrepresentant (21,7 % till 47,6 %).

Skillnaden mellan före- och eftermätningen var statistiskt signifikant, $\chi^2(2) = 2845$, $p < .001$, och effektstorleken var stor (Cramer's $V = 0,52$), vilket indikerar en kraftig förändring i svarsfördelning mellan mättillfällena.

Analysen visade en statistiskt signifikant skillnad mellan kvinnor och män, $\chi^2(1, N = 2021) = 4,73$, $p = .030$. Kvinnor rapporterade något högre grad av aktiv handlingsbenägenhet jämfört med män, även om skillnaden mellan grupperna var liten.

Eftersom frågorna skiljde sig åt mellan mättillfällena – där förefrågan avsåg tidigare beteende och efterfrågan framtida handlingsavsikter – bör resultaten främst tolkas som förändringar i handlingsbenägenhet och intention snarare än direkta mått på faktisk beteendeförändring.

7.3.1 Handlingsbenägenhet i förhållande till förståelse

I denna analys jämförs om föräldrar som uppger högre förståelse för sitt eget beteendes konsekvenser (FF2) också uppger en större benägenhet att agera när negativa beteenden uppstår i barns idrottsmiljö (FF3).

Respondenterna delades in i två grupper: passiv handlingsbenägenhet (inte göra någonting) och aktiv handlingsbenägenhet (säga till personen eller uppmärksamma en föreningsrepresentant).

Tabellen nedan visar medel- och medianvärden för upplevd förståelse i respektive grupp.

Tabell 8. Medel- och medianvärden för upplevd förståelse för det egna beteendets konsekvenser uppdelat efter handlingsbenägenhet. Högre värden indikerar högre grad av upplevd förståelse.

Handlingsbenägenhet	n	Medelvärde	Medianvärde
Aktiv	3 985	3,03	3,0
Passiv	75	2,47	2,0

Not. Antalet respondenter skiljer sig från den tidigare analysen då denna analys endast inkluderar respondenter som besvarat både frågan om förståelse för sitt eget beteende och handlingsbenägenhet.

Resultaten visade en statistiskt signifikant skillnad mellan grupperna, där föräldrar med aktiv handlingsbenägenhet rapporterade högre grad av förståelse för sitt eget beteende ($M = 3,03$, $Md = 3,00$) jämfört med föräldrar med passiv handlingsbenägenhet ($M = 2,47$, $Md = 2,00$), Mann-Whitney $U = 100927$, $p < .001$. Skillnaden motsvarar ungefär ett halvt skalsteg på den använda förståelseskalan.

Resultatet bör dock tolkas med viss försiktighet eftersom gruppen med passiv handlingsbenägenhet var liten ($n = 75$) jämfört med gruppen med aktiv handlingsbenägenhet ($n = 3\,985$).

Analysen bygger på samtidiga självskattningar av både förståelse och handlingsbenägenhet. Resultaten bör därför främst förstås som ett samband mellan upplevd förståelse och självrapporterad benägenhet att agera, snarare än som ett uttryck för faktiska observerade beteenden eller kausala effekter. Trots dessa begränsningar framträder ett tydligt samband mellan högre upplevd förståelse och större självrapporterad benägenhet att ingripa vid negativa beteenden.

Jämförelsen i avsnitt 7.3 tyder på en kraftig ökning i självrapporterad benägenhet att agera vid negativa vuxenbeteenden. Andelen som inte gör någonting minskar markant, medan aktivt ingripande mot beteenden blir klart vanligare i eftermätningen. I analysen framträder också ett samband mellan högre upplevd förståelse och större benägenhet att ingripa, vilket ytterligare stärks av skillnaderna mellan före- och eftermätningen.

7.4 Forskningsfråga – förändrat beteende

Forskningsfråga 4: Hur förändras idrottsföräldrars upplevelser av negativa föräldrabeteenden över tid i samband med en digital föräldrautbildning?

Detta avsnitt analyserar förändringar i upplevda negativa föräldrabeteenden över tid bland föräldrar från de 17 ishockeyföreningar som deltagit i utbildningen under två år. Samma utbildning genomfördes vid samtliga tre mättillfällen under perioden. Fokus ligger på hur upplevelsen av negativa beteenden förändras mellan mättillfällena samt hur resultaten varierar mellan olika åldersgrupper.

Studien bygger på upprepade tvärsnittsmätningar och resultaten redovisas både på gruppnivå och per födelseår. Därutöver jämförs grupper vid motsvarande ålder för att minska risken att förändringar över tid enbart speglar skillnader i urvalens ålderssammansättning. Analyserna omfattar åldersgrupperna 2009–2013 då dessa medverkat vid samtliga mättillfällen. Dessa barn var 10–14 år vid det första mättillfället och 12–16 år vid det tredje.

7.4.1 Negativa beteenden mot ledare

Denna variabel avser, som tidigare beskrivits i FF1, föräldrars upplevelser av negativa beteenden riktade mot ledare och tränare i barnets idrottsmiljö. För att undersöka hur dessa beteenden upplevts ha förändrats över tid analyseras resultaten på tre nivåer: gruppnivå, födelseår och jämförelser vid motsvarande ålder. Tillsammans ger analyserna en nyanserad bild av utvecklingen över tid och möjliggör en bedömning av vilken betydelse ålder har för resultaten.

7.4.1.1 Gruppnivå

Som ett första steg analyserades utvecklingen av negativa beteenden mot ledare på gruppnivå mellan de tre mättillfällena.

Tabell 9. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot ledare vid tre mättillfällen bland barn födda 2009–2013. N anger antal respondenter och medelvärde anger genomsnittligt värde på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden.

Mätning	n	Medelvärde
1	711	3,68
2	955	3,48
3	686	3,23

Resultatet på gruppnivå visar en successiv minskning i upplevda negativa beteenden mot ledare över tid. Medelvärdet minskade från 3,68 vid mätning 1 till 3,23 vid mätning 3, vilket motsvarar en minskning på 0,45 skalsteg. En envägs-ANOVA visade statistiskt signifikanta skillnader mellan mättillfällena, $F(2, 2349) = 5,43$, $p = .004$. Post hoc-analyser visade att skillnaden mellan mätning 1 och mätning 3 var statistiskt signifikant, medan övriga jämförelser inte var signifikanta. Detta indikerar en gradvis förbättring över perioden men med en tydlig skillnad först mellan det första och det sista mättillfället.

7.4.1.2 Ålder

För att undersöka om utvecklingen skiljer sig mellan olika åldersgrupper analyserades resultaten även separat för respektive födelseår.

Figur 8. Förändring i genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot ledare mellan mätning 1 och mätning 3 för barn födda 2009–2013. Punkter/staplar visar medelvärden på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden.

När analysen bryts ned på ålder framträder ett mer differentierat mönster där utvecklingen skiljer sig mellan olika födelseår. En tvåvägs-ANOVA visade en signifikant interaktion mellan mättillfälle och födelseår, $F(8, 2496) = 8,40$, $p < .001$, vilket indikerar att förändringen över tid varierade mellan åldersgrupperna.

För barn födda 2010 och 2011 minskar medelvärdena tydligt mellan mätning 1 och mätning 3. För åldersgruppen 2010 minskade medelvärdet från 4,82 till 3,19, $F = 13,50$, $p < .001$, och för åldersgruppen 2011 från 3,81 till 2,91, $F = 6,87$, $p < .001$. Resultaten indikerar därmed statistiskt signifikanta minskningar i upplevda negativa beteenden mot ledare över tid för dessa grupper.

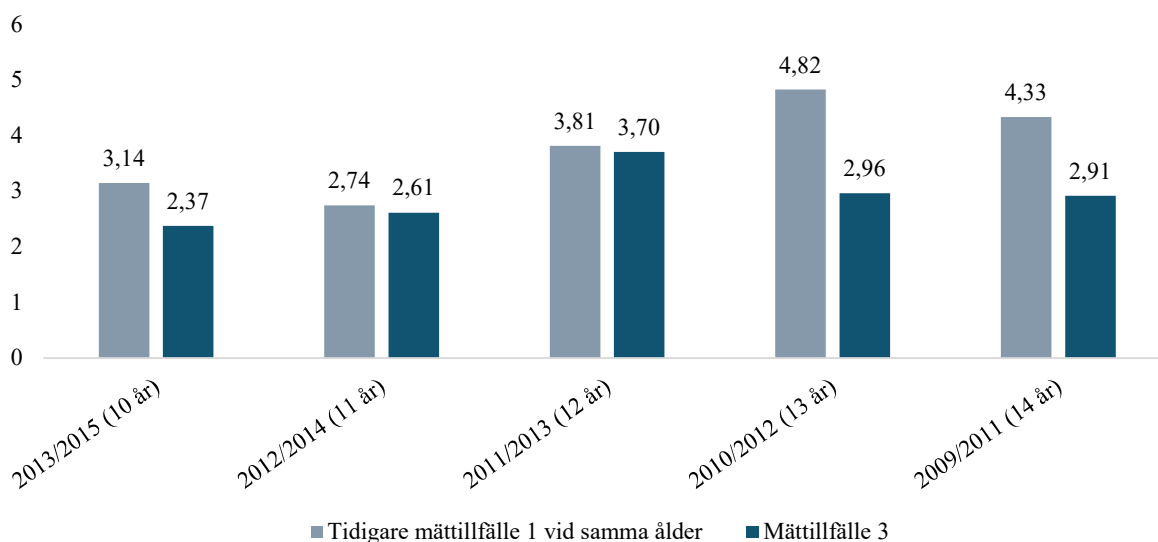
Yngre åldersgrupper uppvisar ett delvis annat mönster. För barn födda 2013 ökade medelvärdet från 3,14 till 3,70, vilket motsvarar en statistiskt signifikant ökning, $F = 1,99$, $p = .048$. För åldersgruppen 2012 observerades däremot endast mindre och icke-signifikanta förändringar, $F = 0,48$, $p = .328$.

Resultaten visar därmed att utvecklingen av upplevda negativa beteenden mot ledare varierar mellan olika åldersgrupper. Medan grupperna födda 2010 och 2011 uppvisar tydliga minskningar över tid, kännetecknas de yngre grupperna av en mer stabil utveckling, och för gruppen född 2013 observeras i stället en ökning. Denna variation mellan åldersgrupper bidrar till den signifikanta interaktionen mellan mättillfälle och födelseår.

7.4.1.3 Relativ ålder

Den tidigare analysen visade att äldre åldersgrupper generellt rapporterar högre nivåer av negativa föräldrabetenden än yngre åldersgrupper. För att undersöka förändringar över tid oberoende av att barnen blir äldre genomfördes därför analyser där åldersgrupper jämfördes vid motsvarande ålder vid olika mättillfällen. Det innebär exempelvis att åldersgruppen 2015 vid mätning 3 jämförs med åldersgruppen 2013 vid mätning 1, eftersom båda grupperna då var 10 år gamla.

Figur 9. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabetenden mot ledare vid jämförelser mellan grupper i samma ålder vid olika mättillfällen. Exempelvis jämförs födelseår 2011 vid mätning 1 med födelseår 2013 vid mätning 3 eftersom båda grupperna då var 12 år gamla. Värdena anges på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabetenden.

Resultaten visar att förändringarna varierar mellan olika åldersgrupper. Statistiskt signifikanta minskningar observeras vid 10 års ålder (2013/2015, $p = .006$), 13 års ålder (2010/2012, $p < .001$) och 14 års ålder (2009/2011, $p = .007$). För jämförelserna vid 11 och 12 års ålder observeras däremot inga statistiskt signifikanta förändringar ($p > .05$).

Ett särskilt intressant resultat gäller födelseår 2013. I den tidigare analysen uppvisade gruppen en statistiskt signifikant ökning i negativa beteenden mot ledare mellan mätning 1 och mätning 3 ($p = .048$). När jämförelsen i stället görs vid motsvarande ålder försvinner denna försämring. Resultatet visar

då en mindre, icke-signifikant minskning ($p = .654$). Detta illustrerar hur analyser som inte tar hänsyn till ålder riskerar att ge en missvisande bild av utvecklingen över tid.

Sammantaget visar resultaten att upplevelsen av negativa beteenden är nära kopplad till barnens ålder. När grupper jämförs vid samma ålder framträder ett delvis annat mönster än när samma födelseår följs över tid. Resultaten tyder på att en del av de förändringar som observeras i analyserna kan förklaras av att grupperna samtidigt rör sig in i åldrar där negativa föräldrabeteenden generellt rapporteras på högre nivåer.

7.4.2 Negativa beteenden mot unga domare

Denna variabel avser, som tidigare beskrivits i FF1, föräldrars upplevelser av negativa beteenden riktade mot unga domare. För att undersöka hur dessa beteenden upplevts ha förändrats över tid analyseras resultaten på gruppnivå, uppdelat efter födelseår samt genom jämförelser vid motsvarande ålder.

7.4.2.1 Gruppnivå

Som ett första steg analyserades utvecklingen av negativa beteenden mot unga domare på gruppnivå mellan de tre mättillfällena.

Tabell 10. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot unga domare vid tre mättillfällen bland barn födda 2009–2013. *N* anger antal respondenter, medelvärde anger genomsnittligt värde och standardavvikelse beskriver variationen i svaren. Högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot unga domare.

Mätning	n	Medelvärde	Standardavvikelse
1	711	3,26	2,03
2	955	2,25	1,68
3	686	2,33	1,75

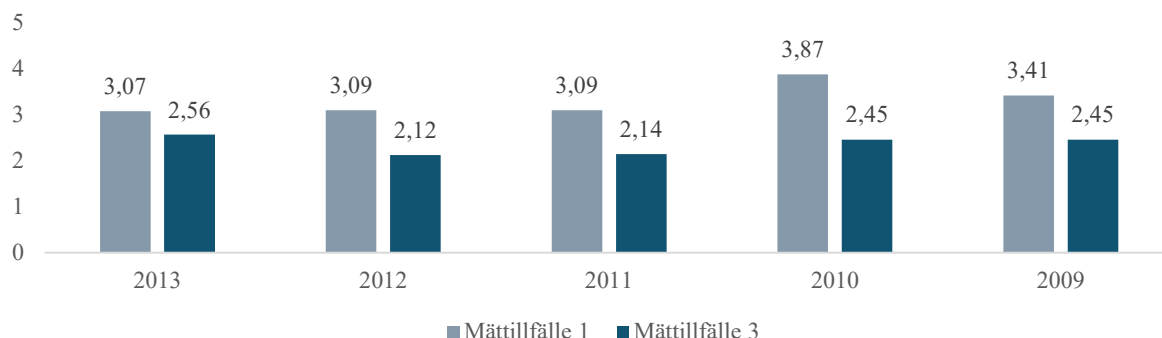
Resultaten på gruppnivå över tre mättillfällen visar en tydlig minskning i upplevda negativa beteenden mot unga domare. Medelvärdet minskar från 3,26 vid mätning 1 till 2,25 vid mätning 2 och ligger kvar på en liknande nivå vid mätning 3 ($M = 2,33$).

En envägs-ANOVA visar statistiskt signifikanta skillnader mellan mättillfällena, $F(2, 2349) = 72,5$, $p < .001$. Post hoc-analyser visar att skillnaderna mellan mätning 1 och både mätning 2 och mätning 3 är statistiskt signifikanta, medan skillnaden mellan mätning 2 och 3 inte är signifikant. Detta indikerar att den största förändringen i upplevda negativa beteenden mot unga domare skedde mellan det första och det andra mättillfället.

7.4.2.2 Ålder

För att undersöka om förändringarna över tid skiljer sig mellan olika åldersgrupper analyserades resultaten separat för respektive födelseår.

Figur 10. Genomsnittlig nivå av negativa föräldrabeteenden mot unga domare vid mätning 1 och mätning 3 uppdelat efter födelseår. Punkter/staplar visar medelvärden på en tiogradig skala (1–10), där högre värden indikerar högre grad av upplevda negativa föräldrabeteenden mot unga domare.

När resultaten analyseras per födelseår framträder ett mer konsekvent mönster än i analyserna av negativa beteenden mot ledare. Samtliga åldersgrupper uppvisar lägre nivåer av upplevda negativa beteenden mot unga domare vid mätning 3 jämfört med mätning 1.

De tydligaste förändringarna observeras för barn födda 2010–2012, där samtliga grupper uppvisar statistiskt signifikanta minskningar mellan mätning 1 och mätning 3 (samtliga $p < .001$). Även för barn födda 2013 observeras en statistiskt signifikant minskning ($p = .016$), medan åldersgruppen 2009 inte uppvisar någon statistiskt signifikant förändring ($p = .071$).

Resultaten i denna analys gällande unga domare bedöms vara tillräckligt tydliga för studiens syfte. Även om analyser av relativ ålder skulle kunna bidra med ytterligare nyansering har sådana analyser därför inte inkluderats i studien.

Sammanfattning 7.4

Sammantaget visar resultaten att utvecklingen av upplevda negativa beteenden mot ledare över tid varierar beroende på analysnivå. Analyser på grupp-nivå indikerar en övergripande minskning över tid, medan åldersspecifika analyser visar större variation mellan åldersgrupper. Flera åldersgrupper visar en signifikant minskning, speciellt i äldre åldersgrupper samtidigt som en yngre åldersgrupp inte visade någon skillnad och en visade en signifikant höjning.

När jämförelser i stället görs vid motsvarande ålder framträder ett mer stabilt mönster. Den tidigare observerade försämringen för födelseår 2013 försvinner då och ersätts av en icke-signifikant minskning, vilket understryker betydelsen av att beakta ålder vid tolkning av förändringar över tid.

För beteenden mot unga domare visar resultaten däremot ett mer entydigt mönster av minskningar över tid. Samtliga åldersgrupper uppvisar lägre nivåer vid mätning 3 jämfört med mätning 1, även om förändringarnas storlek varierar mellan grupperna. En tydlig skillnad mellan beteenden mot ledare och mot unga domare är att en statistiskt signifikant förbättring för unga domare kan observeras redan vid det andra mättillfället, medan motsvarande förändring för ledare först framträder mellan det första och det tredje mättillfället.

8. Diskussion

I detta kapitel diskuteras studiens resultat i relation till forskningsfrågorna, tidigare forskning och den teoretiska modell som väglett analysen.

8.1 Negativa föräldrabeteenden i barns idrottsmiljö

Studios första forskningsfråga handlade om i vilken utsträckning idrottsföräldrar uppfattar att negativa föräldrabeteenden förekommer i deras barns idrottsmiljö. Resultaten visar att sådana beteenden förekommer i samtliga undersökta idrotter och åldersgrupper men på olika nivåer. Föräldrar rapporterar generellt fler negativa beteenden i de äldre åldrarna, och det framträder skillnader både

mellan pojk- och flicklag och mellan olika idrotter, där lagidrotter i högre åldrar uppvisar de högsta nivåerna. Detta ligger i linje med tidigare forskning som pekar på att föräldraklimat formas i samspelet mellan idrottens normer, tävlingskultur och hur vuxnas engagemang kommer till uttryck (Holt & Knight, 2014; Knight et al., 2016; Eliasson, 2009).

Resultaten ligger även i linje med Augustsson (2007) och Bonavolontà et al. (2021), som visar att barns idrottsupplevelser påverkas av hur föräldrars engagemang kommer till uttryck och att negativa konsekvenser framför allt uppstår när engagemanget upplevs som pressande snarare än stödjande.

Att negativa beteenden inte är jämnt fördelade utan koncentreras till vissa kontexter har två viktiga implikationer. För det första understryker det behovet av att förstå föräldraklimat som en social och situationsbunden process, snarare än som ett individuellt "föräldraproblem". För det andra pekar det på att riktade insatser kan behövas i miljöer där nivån på negativa beteenden är särskilt hög, snarare än att utgå från att alla idrotter och åldersgrupper har samma utgångsläge.

Resultaten i denna studie tyder på att lagidrotter, och framför allt ishockey, har större utmaningar än andra när det gäller negativa reaktioner mot ledare och unga domare. I materialet framträder en ökning runt tidiga tonåren, ungefär vid 12–13 års ålder, vilket är en period då fokus på prestation och resultat ofta intensifieras. Detta överensstämmer med mina egna erfarenheter från ishockey, där trycket på spelare och föräldrar successivt ökar under åren före TV-pucken, som spelas när barnen är 15 år.

I ishockeyn men även i andra lagidrotter, framstår TV-pucken och liknande selektionstillfällen som viktiga symboliska gränser. Den allmänna föreställningen tycks ofta vara att om en spelare inte blir uttagen till sådana turneringar minskar chanserna till en framtida elitkarriär avsevärt. Det kan bidra till en ökad benägenhet hos föräldrar att ifrågasätta laguttagningar, träningsupplägg och matchning, och till att barn sätts i privatträning flera år i förväg i hopp om att öka sina möjligheter. I förlängningen kopplas detta ibland till nästa selektionsnivå – antagning till "bra" idrottsgymnasier – som i sin tur uppfattas som en förutsättning för att nå elitnivå.

Även om denna studie inte analyserar TV-pucken eller specifika selektionsturneringar direkt tyder resultaten i denna studie, tillsammans med mina erfarenheter från ishockey, på att strukturella inslag i idrottssystemet kan påverka föräldraklimatet. Så länge starkt selektiva turneringar och uttagningar spelar en central roll i vägen mot elitidrott kan det vara svårt att helt komma åt de negativa föräldrabeteenden som rör matchning, laguttagningar och tränarbeslut.

I materialet framträder också tydliga skillnader mellan idrotter när det gäller negativa beteenden riktade mot unga ledare. Föräldrar rapporterar genomgående högre nivåer av negativa beteenden mot ledare under 25 år i ishockey än i andra idrotter men här återfinns även individuella idrotter med utmaningar.

8.2 Föräldrars förståelse efter utbildningen

I direkt anslutning till utbildningen uppger en stor andel föräldrar att deras förståelse har ökat för hur vuxnas beteenden påverkar barn, domare och unga ledare och i flera frågor anger omkring två tredjedelar eller fler en ökning i stor eller mycket stor utsträckning.

Många föräldrar beskriver också att de i högre grad reflekterar över sitt ansvar i den sociala miljön runt barnens idrottande. Utifrån Freires begrepp medvetandegörande kan utbildningen förstås som ett sätt att synliggöra mönster som annars riskerar att normaliseras, exempelvis högljudd kritik mot domare eller ifrågasättanden av ledare. Den rapporterade ökade förståelsen handlar därmed inte enbart om att ta del av ny information, utan om att se det egna agerandet i relation till ett större socialt sammanhang där vuxnas handlingar påverkar fler än det egna barnet (Freire, 2018). Det ligger också nära teorin om transformativt lärande, där kritisk reflektion kan bidra till att tidigare antaganden om vad som är normalt, rimligt eller accepterat i idrottsmiljön omprövas (Mezirow, 1997).

Resultatet ligger i linje med tidigare forskning om föräldrautbildningar inom ungdomsidrott, där utbildningsinsatser ofta visat sig bidra till ökad medvetenhet och förståelse för föräldrarollen samt till reflektion kring det egna beteendet i idrottsmiljön (Dorsch et al., 2017; Burke et al., 2024; Milan et al., 2024).

I materialet uppger många föräldrar att utbildningen ökat deras förståelse för hur vuxnas beteenden påverkar domare. Detta är viktigt eftersom tidigare forskning visat att unga domare ofta utsätts för kritik, ifrågasättanden och andra former av kränkande beteenden från vuxna, vilket kan bidra till både otrygghet och avhopp (Eliasson, 2021; Radziszewski et al., 2023).

Resultatet är särskilt intressant mot bakgrund av tidigare forskning som visat att negativa vuxenbeteenden kan bidra till otrygghet och avhopp bland unga domare (Eliasson, 2021; Radziszewski et al., 2023). I rollen som coach för unga domare bevittnar jag återkommande situationer där de utsätts för beteenden som en vuxen person skulle ha svårt att hantera, trots att det ofta handlar om ungdomar med begränsad erfarenhet och auktoritet. Mot denna bakgrund blir det särskilt relevant att förstå ökad föräldraförståelse inte bara som en attitydförändring, utan som en möjlig förutsättning för att skapa tryggare villkor för domare och unga ledare i barns idrottsmiljöer.

Sammantaget tyder resultaten på att utbildningen inte bara bidrar till ökad medvetenhet om problematiska beteenden, utan också till en bredare förståelse av vuxnas ansvar i idrottens sociala miljö. Även om ökad förståelse i sig inte är detsamma som förändrat beteende, utgör den ett viktigt steg i den förändringskedja som studien tar sin teoretiska utgångspunkt i, där medvetenhet och reflektion ses som centrala förutsättningar för ansvarstagande och handling (Ajzen, 1991).

8.3 Handlingsbenägenhet och ansvarstagande

Ett av studiens tydligaste resultat gäller föräldrars handlingsbenägenhet i situationer där andra vuxna beter sig negativt. Efter utbildningen minskar andelen som uppger att de inte skulle göra någonting kraftigt, från att utgöra en stor del av gruppen till att bara vara en liten minoritet, samtidigt som fler anger att de skulle säga ifrån eller kontakta en representant för föreningen. Förändringen är statistiskt mycket stark och innebär sannolikt att fler föräldrar åtminstone överväger att agera i framtiden jämfört med tidigare.

Vidare framgår att föräldrar som rapporterar högre förståelse för hur vuxnas beteenden påverkar barn och unga också i större utsträckning uppger att de skulle agera. Det tyder på att utbildningen inte enbart påverkar hur föräldrar tänker om sin roll, utan också hur de beskriver sin vilja att ta ansvar i konkreta situationer. I ljuset av teorin om planerat beteende (Theory of Planned Behavior) kan detta tolkas som att både attityder och upplevda normer har förskjutits – från att betrakta negativa beteenden som något man får "stå ut med" till att se det som legitimt och förväntat att vuxna säger ifrån (Ajzen, 1991).

Resultatet ligger i linje med tidigare forskning om föräldrautbildningar inom ungdomsidrott, där utbildningsinsatser visat sig kunna påverka föräldrars attityder, normuppfattningar och intentioner att agera i linje med önskvärda beteenden (Dorsch et al., 2017; Thrower et al., 2018; Burke et al., 2024).

Denna förskjutning är särskilt intressant mot bakgrund av hur föräldranormer ofta fungerar i praktiken. I många idrottsmiljöer har jag upplevt en stark tystnadskultur där vuxna ser eller hör beteenden de själva inte står bakom men ändå avstår från att agera av rädsla för konflikter, sociala konsekvenser eller att uppfattas som "besvärliga". I arbetet med unga domare blir detta tydligt: samtidigt som många vuxna tar avstånd från öppna kränkningar mot domare, är det få som kliver in och avbryter beteendet när det väl uppstår. Detta ligger nära Eliassons (2009) beskrivning av hur idrottsmiljön formas genom samspelet mellan barn, ledare och föräldrar, där normer och beteendemönster upprätthålls av flera aktörer samtidigt.

Att fler föräldrar efter utbildningen anger att de skulle säga ifrån eller lyfta frågan med föreningen kan därför tolkas som ett steg mot att bryta denna tystnadskultur. Detta är särskilt intressant mot bakgrund av att tidigare forskning ofta rapporterat förändringar i kunskap och attityder efter utbildningsinsatser, medan förändringar i faktisk eller avsedd handling varit betydligt mindre studerade (Burke et al., 2024). Om fler vuxna upplever att de både har rätt och ansvar att agera när andra beter sig illa, förändras inte bara enskilda situationer utan också de normer som styr vad som anses acceptabelt runt planen. På så sätt kan förändrad handlingsbenägenhet ses som en nyckelkomponent i arbetet med att skapa tryggare och mer stödjande miljöer för barn, unga ledare och unga domare. Denna studie kan inte avgöra exakt hur enskilda föräldrar agerar i specifika situationer men resultaten visar tydliga förändringar i hur

föräldrar beskriver både sin vilja att ingripa och hur ofta de upplever att vuxna faktiskt agerar i idrottens vardag.

8.4 Förändring över tid i föräldraklimatet

I de återkommande mätningarna inom ishockeyföreningarna framträder minskningar i upplevda negativa beteenden mot både ledare och unga domare över den studerade tidsperioden. Föräldrar rapporterar lägre nivåer vid den tredje mätningen än vid den första, och för negativa beteenden mot unga domare är mönstret särskilt tydligt med en nedgång redan vid det andra mättillfället. Samtidigt visar de åldersspecifika analyserna att de största minskningarna återfinns i de äldre åldersgrupperna, där nivåerna av negativa beteenden också varit som högst.

Detta är betydelsefullt i ljuset av att unga domare i tidigare forskning ofta beskrivits som en särskilt utsatt grupp, där återkommande kritik och ifrågasättanden från vuxna kan skapa otrygghet och bidra till att de lämnar domaruppdraget (Eliasson, 2021; Radziszewski et al., 2023).

Utifrån mina erfarenheter som coach för unga domare är det tydligt för att i matcher med äldre ungdomar hårdnar tonen från vuxna markant. Kommentarer som i andra sammanhang skulle uppfattas som oacceptabla normaliseras i stunden, och enstaka situationer kan snabbt eskalera till en nivå som knappt en erfaren vuxen skulle kunna hantera. När detta sker vecka efter vecka riskerar det inte bara att påverka domarnas vilja att fortsätta, utan också att befästa en kultur där starka vuxenreaktioner uppfattas som ”en del av spelet”.

Mot denna bakgrund blir de observerade minskningarna i negativa beteenden över tid mer än bara statistiska förändringar. De kan tolkas som tecken på att normerna i vissa miljöer långsamt förskjuts i en riktning där vuxnas beteenden i högre grad hålls tillbaka, även när matcherna är betydelsefulla. Om föräldrar i större utsträckning avstår från att kritisera domare öppet, ifrågasätta ledare inför barnen eller ge uttryck för frustration över laguttagningar, skapas andra förutsättningar för både barns och domares upplevelser av trygghet.

Eftersom studien bygger på upprepade tvärsnitt utan kontrollgrupp går det inte att fastställa i vilken utsträckning den digitala utbildningen ensam orsakat de observerade minskningarna (De Vaus, 2001). Samtidigt är det anmärkningsvärt att nedgången i negativa beteenden sammanfaller med perioden då utbildningen genomförts och att mönstren ligger i linje med studiens teoretiska modell om en förändringskedja från medvetenhet, via förståelse och ansvar, till förändrat beteende (Freire, 2018; Mezirow, 1997; Ajzen, 1991). Mot denna bakgrund kan resultaten tolkas som indikationer på positiva förändringsmönster i föräldraklimatet över tid, där utbildningen utgör en möjlig förklaringsfaktor.

Detta är särskilt intressant eftersom tidigare forskning om föräldrautbildningar inom ungdomsidrott ofta har byggt på mindre urval, korta uppföljningsperioder och fokus på deltagarnas upplevelser direkt efter genomförd utbildning (Bengtsson et al., 2024; Milan et al., 2024). Genom att kombinera ett stort enkätmaterial med upprepade mätningar över flera år bidrar den föreliggande studien med kunskap om hur förändringsmönster i föräldraklimatet kan följas över tid i en verksamhetsnära kontext.

8.5 Teoretisk tolkning av förändringsmönstren

I de föregående avsnitten har resultaten diskuterats i relation till respektive forskningsfråga. I detta avsnitt knyts resultaten samman i förhållande till studiens analytiska modell, där relationen mellan utbildning och beteende förstås som en process från medvetenhet, via förståelse och ansvar, till förändrat beteende. I ljuset av resultaten blir det möjligt att se hur de olika delarna av modellen återfinns i materialet.

Kartläggningen av negativa beteenden och deras variation mellan idrotter, åldrar och kön (FF1) kan förstås som ett led i att skapa medvetenhet om föräldraklimatet, både i verksamheten och hos föräldrarna själva. Genom att synliggöra mönster som annars riskerar att betraktas som ”normala inslag” i konkurrensinriktad ungdomsidrott bidrar studien till den typ av medvetandegörande som betonas av Freire (2018). Resultaten indikerar samtidigt att ett huvudsakligen enkelriktat digitalt format kan stimulera medvetenhet, ökad förståelse och förskjutna intentioner även utan den dialogcentrerade

pedagogik som Freire framhåller som ideal. Resultaten ger därmed visst stöd för en tolkning där dialog kan vara en viktig men inte nödvändigtvis den enda vägen till ökad kritisk medvetenhet.

Den ökade förståelse som rapporteras efter utbildningen (FF2), där en majoritet av föräldrarna anger ökad förståelse för både sitt eget beteende och unga domares/ledares situation, kan knytas till teorin om transformativt lärande, där kritisk reflektion kan leda till omprövning av tidigare antaganden om vad som är normalt, rimligt eller accepterat i idrottsmiljön (Mezirow, 1997). Föräldrar beskriver att de i högre grad förstår hur deras beteenden påverkar barn, domare och unga ledare, vilket kan tolkas som att perspektivet förskjuts från det egna barnets prestation till den gemensamma sociala miljön.

När den ökade förståelsen i sin tur hänger samman med förändrad handlingsavsikt (FF3) blir Ajzens (1991) teori om planerat beteende relevant för att analysera hur attityder och normer kan omsättas i intentioner att agera i konkreta situationer. Resultaten visar att föräldrar som anger högre förståelse också oftare uppger att de skulle gripa in när andra vuxna beter sig illa, vilket tyder på att både attityder och upplevda normer har förskjutits. När resultaten om förändring över tid (FF4) förs in i modellen framträder en liknande riktning. Upplevda negativa beteenden mot både ledare och unga domare minskar på gruppnivå över den studerade perioden. Det tyder på att fler föräldrar inte bara uttrycker en vilja att agera, utan också att klimatet som helhet rör sig i en mer återhållsam riktning.

Genom den analytiska modellen blir det möjligt att tolka resultaten som en process där medvetenhet, förståelse, ansvarstagande och beteende hänger samman. Modellen synliggör samtidigt att förändrat beteende inte nödvändigtvis följer automatiskt av ökad förståelse, utan att flera steg i förändringsprocessen behöver samverka.

8.6 Utbildningsinsatser, folkbildning och evidens

I en svensk idrottskontext blir resultaten betydelsefulla eftersom stora delar av idrottsrörelsens värdegrunds- och utbildningsarbete bedrivs genom RF-SISU:s folkbildningsbaserade utbildningsverksamhet. Samtidigt har tidigare utredningar pekat på att kunskapen om folkbildningsinsatserns långsiktiga effekter fortfarande är begränsad och att mer systematiska utvärderingar efterfrågas (SOU 2024:42).

Mot denna bakgrund finns det skäl att problematisera att utbildningsinsatser inom idrottsrörelsen ofta tilldelas betydande ekonomiska och organisatoriska resurser samtidigt som kunskapsläget kring långsiktiga effekter fortfarande är begränsat. Detta innebär inte att utbildningsinsatser saknar betydelse men det understryker behovet av mer kritiska och empiriskt förankrade analyser av hur utbildning och vilken typ av utbildning som relaterar till förändring i praktiken.

Den föreliggande studien bör förstås i relation till denna problematik. Genom att kombinera ett omfattande empiriskt underlag med upprepade mätningar över flera år möjliggör studien analyser av förändringsmönster i föräldraklimatet som varit ovanliga i tidigare forskning om föräldrautbildningar inom ungdomsidrott. I detta sammanhang blir digitala utbildningsformat särskilt intressanta. Tidigare forskning har ofta beskrivit digital utbildning som ett sätt att öka tillgänglighet och nå större grupper men också som något som riskerar att skapa ytligare former av deltagande och reflektion (Ford et al., 2013; Burke et al., 2024; Thrower et al., 2018). Resultaten i denna studie indikerar dock att korta digitala utbildningsformat inte enbart kan fungera som ett sätt att sprida information, utan även som en möjlig utgångspunkt för förändrade normer, ökad handlingsbenägenhet och förändringsprocesser i föräldraklimatet över tid.

8.7 Metodologiska begränsningar

Mot bakgrund av denna mer övergripande diskussion om utbildningsinsatser och evidens blir det särskilt viktigt att tydligt redovisa studiens metodologiska begränsningar. För det första bygger analyserna på självrapporterade enkätsvar. Det innebär en risk för social önskvärdhet, särskilt i frågor som direkt berör egna och andras beteenden i känsliga situationer. Föräldrar kan vara benägna att underskatta sin egen del i negativa beteenden och att överskatta sin vilja att agera "rätt". Denna risk är särskilt tydlig i eftermätningarna, där frågorna ligger nära utbildningens budskap.

För det andra möjliggör inte designen några kausala slutsatser om utbildningens effekter. De longitudinella analyserna bygger på upprepade tvärsnittsdata utan kontrollgrupp, vilket innebär att observerade förändringar över tid kan påverkas av andra faktorer än utbildningen, såsom föreningars egna insatser, förändrade riktlinjer eller diskussion om föräldrabetenden. Det går heller inte att avgöra om de föräldrar som svarat på enkäten är representativa för alla föräldrar i verksamheten, eller om resultaten framför allt speglar en grupp som redan är relativt engagerad.

Sammantaget innebär dessa begränsningar att resultaten bör tolkas med försiktighet. Samtidigt utgör studiens stora urval, verksamhetsnära datamaterial och upprepade mätningar över flera år en ovanlig möjlighet att analysera förändringsmönster i föräldraklimatet inom barn- och ungdomsidrott.

8.8 Digital utbildning som verktyg i förändringsarbete

Mot bakgrund av resultaten kan den digitala utbildningen inte ses som en ensam lösning men som ett potentiellt viktigt verktyg i ett bredare förändringsarbete. På kort sikt tyder resultaten på att utbildningen kan bidra till ökad förståelse och reflektion hos föräldrar, samt till en tydlig förskjutning i hur de beskriver sin handlingsbenägenhet vid negativa beteenden. På längre sikt sammanfaller utbildningsinsatsen med minskningar av upplevda negativa beteenden vilket är förenligt med studiens teoretiska modell om förändring.

Samtidigt visar tidigare forskning att digitala utbildningar har begränsningar (Burke et al., 2024; Thrower et al., 2018). Deltagandegrad, engagemang och uppföljning över tid är återkommande utmaningar. Det talar för att digitala utbildningar bör förstås som en del av ett bredare förändringsarbete snarare än som en fristående lösning på de utmaningar som finns i barns och ungas idrottsmiljöer.

Ur ett praktiskt perspektiv kan den digitala formen ses som både en möjlighet och en begränsning. Den gör det möjligt att nå många föräldrar med relativt små resurser och att anpassa utbildningen till föräldrars vardag men innebär samtidigt att utrymmet för dialog och gemensamt erfarenhetsutbyte är begränsat. I den meningen kan utbildningen snarare förstås som ett första steg – ett sätt att skapa en gemensam referensram och ett språk för att prata om föräldraklimat – än som ett färdigt svar på de utmaningar som finns i barns och ungas idrottsmiljöer.

8.9 Praktiska implikationer

Studien visar att det är möjligt att arbeta systematiskt med föräldraklimat genom att kombinera utbildningsinsatser med återkommande mätningar över tid. Den visar också att relativt korta digitala utbildningar kan fungera som en praktiskt genomförbar startpunkt för förändringsarbete där den teoretiska modellen visar att ökad förståelse samt ökat ansvarstagande ligger till grund för förändring. Det digitala formatet är särskilt relevant i verksamheter med många föräldrar där traditionella utbildningsformer kan vara svåra att genomföra i större skala (Ford et al., 2013; Burke et al., 2024).

Resultaten visar att negativa beteenden inte är jämnt fördelade mellan idrotter, åldrar och situationer. Detta ligger i linje med tidigare forskning som visat att idrottsmiljöer formas av tävlingskulturer och sociala förväntningar (Holt & Knight, 2014; Eliasson, 2009). Genom digitala utbildningsformat går det att mäta och identifiera var insatser behövs mest. Ett sådant arbetssätt skapar bättre förutsättningar för att följa utvecklingen över tid snarare än att enbart utgå från enskilda incidenter eller informella uppfattningar om föräldraklimatet i olika idrotter eller föreningar.

En särskilt viktig praktisk implikation rör unga domare. Studien visar att negativa beteenden mot unga domare förekommer i betydande omfattning men också att dessa beteenden minskar över den studerade perioden. Om riktade insatser mot föräldrar kan bidra till att skapa tryggare villkor för unga domare finns också möjligheter att stärka domarförsörjningen och skapa bättre förutsättningar för ungdomar att fortsätta inom idrotten i roller utanför det egna aktiva deltagandet. Detta är särskilt relevant mot bakgrund av forskning som visat att negativa vuxenbeteenden kan bidra till otrygghet och avhopp bland unga domare (Eliasson, 2021; Radziszewski et al., 2023).

Avslutningsvis indikerar resultaten att digitala utbildningsinsatser kan utgöra en viktig del i ett mer systematiskt arbete för tryggare och mer stödjande idrottsmiljöer. Samtidigt behöver sådana insatser

sannolikt kombineras med andra organisatoriska och pedagogiska åtgärder för att skapa långsiktiga förändringar.

8.10 Studiens bidrag och fortsatt forskning

Studiens huvudsakliga bidrag är att den visar hur föräldraklimat kan analyseras som en förändringsprocess över tid, med hjälp av omfattande verksamhetsnära data och en teoretisk modell som knyter samman negativa beteenden, förståelse och handlingsbenägenhet. Genom att kombinera medvetenhet, förståelse, handlingsbenägenhet och förändringar i rapporterade beteenden över tid bidrar studien med en mer sammanhållen bild av hur olika aspekter av föräldraklimatet hänger ihop. Den visar också att en kort digital utbildning kan relateras till ökad förståelse, ökad handlingsbenägenhet och minskningar i upplevda negativa beteenden över tid. Även om resultaten inte möjliggör säkra slutsatser om orsakssamband bidrar studien med ovanligt omfattande empiriskt underlag till en forskningslitteratur där kunskapen om utbildningsinsatsernas långsiktiga betydelse fortfarande är begränsad.

Samtidigt pekar studien på behovet av fortsatt forskning. Det skulle vara värdefullt med studier som följer samma individer över tid för att bättre förstå hur medvetenhet, förståelse, ansvar och beteende utvecklas på individnivå och inte bara på gruppnivå.

Det finns också behov av att kombinera kvantitativa och kvalitativa metoder, exempelvis genom att komplettera enkätdata med intervjuer eller observationer som fångar hur föräldrar, ledare, domare och barn upplever föräldraklimatet i konkreta situationer.

Vidare finns ett behov av studier som mer systematiskt jämför olika sätt att arbeta med föräldraklimat inom barn- och ungdomsidrotten. Detta ligger i linje med Burke et al. (2024), som efterlyser mer kunskap om vilka typer av föräldrautbildningar som är mest effektiva och under vilka förutsättningar olika utbildningsformer fungerar. Det gäller både hur digitala utbildningar kan utformas innehållsmässigt och pedagogiskt, och hur de kan kombineras med andra former av lärande och utvecklingsarbete som redan används inom idrottsrörelsen, exempelvis genom RF-SISU:s folkbildningsverksamhet. Sådan kunskap är central för att kunna utveckla insatser som inte bara upplevs som meningsfulla i stunden, utan som också bidrar till ett mer långsiktigt hållbart föräldraklimat.

9. Slutsatser

Syftet med denna studie var att undersöka hur en digital föräldrautbildning inom svensk barn- och ungdomsidrott relaterar till upplevda förändringar i föräldraklimatet i idrottsmiljön. Med utgångspunkt i fyra forskningsfrågor har studien analyserat förekomsten av negativa föräldrabeteenden, föräldrars förståelse av sin roll, deras handlingsbenägenhet i situationer med negativa beteenden samt möjliga förändringar över tid i rapporterade beteenden.

Resultaten visar att negativa föräldrabeteenden förekommer i samtliga undersökta idrotter och åldersgrupper men på olika nivåer. Lagidrotter framträder som särskilt utsatta miljöer och negativa beteenden ökar generellt i de äldre åldrarna.

I direkt anslutning till utbildningen uppger en stor andel föräldrar att deras förståelse har ökat för hur vuxnas beteenden påverkar barn, domare och unga ledare. Många beskriver också att utbildningen fått dem att reflektera mer över sitt ansvar i den sociala miljön runt barnens idrottande. Resultaten indikerar en förskjutning från ett ensidigt fokus på det egna barnet till ett bredare perspektiv på föräldragruppen som en del av ett gemensamt klimat.

Ett av de mest framträdande resultaten gäller föräldrars handlingsbenägenhet. Efter utbildningen minskar andelen som uppger att de inte skulle göra någonting i situationer där andra vuxna beter sig illa, samtidigt som fler anger att de skulle säga ifrån eller kontakta föreningen. Föräldrar med högre upplevd förståelse uppger också i större utsträckning att de skulle agera. Detta tyder på att utbildningen inte enbart påverkar hur föräldrar tänker om sin roll, utan också hur de beskriver sin vilja att ta ansvar i konkreta situationer.

I det longitudinella materialet framträder minskningar i upplevda negativa beteenden mot både ledare och unga domare över den studerade tidsperioden. För negativa beteenden mot unga domare är mönstret särskilt tydligt, med lägre nivåer vid studiens slut än i början i samtliga åldersgrupper. Även om utvecklingen blir mer komplex när den bryts ned på ålder och relativ ålder, och även om designen inte möjliggör kausala slutsatser, pekar resultaten på möjliga positiva förändringsmönster i föräldraklimatet över tid.

Sammantaget visar studien att det är möjligt att analysera föräldraklimat som en förändringsprocess där medvetenhet, förståelse, ansvarstagande och rapporterade beteenden hänger samman. Den digitala utbildningen kan inte ses som en ensam lösning men resultaten tyder på att korta digitala format kan fungera som en viktig startpunkt för reflektion och diskussion kring vuxnas ansvar i barns idrottsmiljöer.

Studien bidrar också till ett forskningsfält där långtidsuppföljningar av föräldrautbildningar fortfarande är relativt ovanliga. Till skillnad från många tidigare studier, som ofta bygger på mindre urval och korta uppföljningsperioder, kombinerar denna studie ett omfattande enkätmaterial med upprepade mätningar över flera år. Därigenom bidrar studien med kunskap om hur förändringsmönster i föräldraklimatet kan studeras över tid i en verksamhetsnära kontext.

Studien ger därmed ett empiriskt underlag för fortsatt arbete med föräldraklimat inom barn- och ungdomsidrotten och belyser både möjligheter och begränsningar med digitala utbildningsinsatser. Den understryker samtidigt behovet av fortsatt forskning som följer individer över tid, kombinerar olika metoder och inkluderar flera aktörers perspektiv, för att bättre förstå under vilka förutsättningar utbildning faktiskt omsätts i varaktig förändring i idrottens vardag.

Referenser

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
https://www.researchgate.net/publication/272790646_The_Theory_of_Planned_Behavior
- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Augustsson, C. (2007). *Unga idrottares upplevelser av föräldrapress* [Doktorsavhandling, Karlstads universitet]. [Unga idrottares upplevelser av föräldrapress](#)
- Back, J., Johnson, U., Svedberg, P., McCall, A., & Ivarsson, A. (2022). Drop-out from team sport among adolescents: A systematic review and meta-analysis of prospective studies. *Psychology of Sport and Exercise*, 61, 102205. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102205>
- Bengtsson, D., Stenling, A., Nygren, J., Ntoumanis, N., & Ivarsson, A. (2024). The effects of interpersonal development programmes with sport coaches and parents on youth athlete outcomes: A systematic review and meta-analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 70, 102558. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2023.102558>
- Bonavolontà, V., Cataldi, S., Latino, F., Carvutto, R., De Candia, M., Mastrorilli, G., Messina, G., Patti, A., & Fischetti, F. (2021). The role of parental involvement in youth sport experience: Perceived and desired behavior by male soccer players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(16), 8698. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8391271/>
- Brottsförebyggande rådet. (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling: En kunskapsinventering*. Brottsförebyggande rådet. <https://bra.se/rapporter/arkiv/2009-05-20-orsaker-till-brott-bland-unga-och-metoder-att-motverka-kriminell-utveckling>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Liber.
- Burke, S. M., Thrower, S. N., Harwood, C. G., & Knight, C. J. (2024). Enhancing parental support through parent-education programs in youth sport: A systematic review. *International review of sport and exercise psychology* 2024, 17(1), 208–235. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2021.1992793>
- Centrum för idrottsforskning. (2026). *Statens stöd till idrotten: Uppföljning 2025*. Centrum för idrottsforskning. https://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2026/04/Statens-stod-till-idrotten_Uppfoljning-2025.pdf
- Crane, J., & Temple, V. (2015). A systematic review of dropout from organized sport among children and youth. *European Physical Education Review*, 21(1), 114–131. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1356336x14555294>
- De Vaus, D. A. (2001). *Research design in social research*. Sage.
- Dorsch, T. E., King, M. Q., Dunn, C. R., Osai, K. V., & Tulane, S. (2017). The impact of evidence-based parent education in organized youth sport: A pilot study. *Journal of Applied Sport Psychology*, 29(2), 199–214. <https://doi.org/10.1080/10413200.2016.1194909>
- Ekholm, D. (2018). *Idrott som en lösning på sociala problem: Framträdandet av en kunskap och praktik i skärningspunkten mellan idrotts- och socialpolitik*. Idrottsforum.org. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1255935&dswid=-4323>
- Eliasson, I. (2009). *I skilda idrottsvärldar: Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll* [Doktorsavhandling, Umeå universitet]. <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:216078/FULLTEXT03.pdf>

- Eliasson, I. (2015). In different sports worlds: Socialisation among children, coaches, and parents in girls' and boys' football teams. *European Journal for Sport and Society*, 12(2), 187–214. <https://doi.org/10.1080/16138171.2015.11687961>
- Eliasson, I., & Johansson, A. (2021). The disengagement process among young athletes when withdrawing from sport: A new research approach. *International Review for the Sociology of Sport*, 56(4), 537–557. <https://doi.org/10.1177/1012690219899614>
- Eliasson, I. (2021, 19 maj). *Utsatt situation för unga domare*. Idrottsforskning.se. <https://www.idrottsforskning.se/utsatt-situation-for-unga-domare/>
- Elliott, S., Pankowiak, A., Eime, R., & Drummond, M. (2023). Sport parenting during the COVID-19 pandemic: Perceptions of parents and youth in Australia. *Psychology of Sport and Exercise*, 64, 102299. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1469029222001674>
- Eriksson, L., Larsson, S., Lundberg, M., & Nordvall, H. (2013). *Folkbildning för förändring: Dilemman i politiskt mobiliserande didaktik*. Linköpings universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1354660/FULLTEXT01.pdf>
- Folkbildningsrådet. (2024). *Fakta om folkbildningen 2024*. Folkbildningsrådet. https://folkbildningsradet.se/media/mypinfea/fakta_om_folkbildningen_2024.pdf
- Ford, D. W., Jubenville, C. B., & Phillips, M. B. (2013). The effect of the STAR Sportsmanship Education Module on parents' self-perceived sportsmanship behaviors in youth sport. *Journal of Applied Sport Management*, 4(1), 114–127. <https://doi.org/10.7290/JASMo4TRZK>
- Freire, P. (2018). *Pedagogy of the oppressed* (50th anniversary ed., M. B. Ramos, Trans.). Bloomsbury Academic. (Original work published 1970)
- Harwood, C. G., & Knight, C. J. (2015). Parenting in youth sport: A position paper on parenting expertise. *Psychology of Sport and Exercise*, 16, 24–35. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2014.03.001>
- Hjerm, M., Lindgren, S., & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Gleerups.
- Holt, N. L., & Knight, C. J. (2014). *Parenting in youth sport: From research to practice*. Routledge.
- Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Sehn, Z. L., & Wall, M. P. (2008). Parental involvement in competitive youth sport settings. *Psychology of Sport and Exercise*, 9(5), 663–685. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2007.08.001>
- Karp, S. (2000). *Barn, föräldrar och idrott: En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf* [Doktorsavhandling, Umeå universitet]. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2%3A155462/FULLTEXT01.pdf>
- Knight, C. J., Dorsch, T. E., Osai, K. V., Haderlie, K. L., & Sellars, P. A. (2016). Influences on parental involvement in youth sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 5(2), 161–178. <https://doi.org/10.1037/spy0000053>
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 1997(74), 5–12.
- Milan, F. J., Knight, C. J., de Oliveira, L. M., Ciampolini, V., & Milistetd, M. (2024). An integrative review of parent education approaches in sport: Considerations for program planning and evaluation. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 34(4), 710–724. <https://doi.org/10.1111/sms.14620>

O'Donnell, K., Elliott, S. K., & Drummond, M. J. (2022). Exploring parent and coach relationships in youth sport: A qualitative study. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 14(7), 1023–1044. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2022.2048060>

Patriksson, G. & Wagnsson, S. (2004). *Föräldraengagemang i barns idrottsföreningar*. (FoU-rapport, nr. 2004:8). Riksidrottsförbundet.

Radziszewski, S., Parent, S., St-Pierre, E., & Fortier, J. (2024). “Never having the right to make a mistake, I think that’s the hardest part of being an official”: Exploring young sport officials’ experiences of abuse and their related coping mechanisms. *Journal of Applied Sport Psychology*, 36(2), 187–209. <https://doi.org/10.1080/10413200.2023.2197964>

Riksidrottsförbundet. (2026). *Riktlinjer för barn- och ungdomsidrott*. <https://www.rf.se/download/18.407871d3183abb2a6133d5/1665042792026/Riktlinjer%20barn-%20och%20ungdomsidrott.pdf>

Smoll, F. L., Smith, R. E., & Cumming, S. P. (2007). Effects of coach and parent training on performance anxiety in young athletes: A preliminary investigation. *Journal of Youth Development*, 2(1), 96–104. <https://doi.org/10.5195/jyd.2007.358>

Statens offentliga utredningar. (2024). *Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid* (SOU 2024:42). Kulturdepartementet. <https://www.regeringen.se/contentassets/52e5cc8730574a7a8do1dec1674f79e4/bildning-utbildning-och-delaktighet--folkbildningspolitik-i-en-ny-tid-sou-202442.pdf>

Tamminen, K. A., Sabiston, C. M., Crocker, P. R. E., Eys, M., & Kerr, G. (2020). Examining the impact of the Respect in Sport Parent Program on the psychosocial experiences of minor hockey athletes. *Journal of Sports Sciences*, 38(13), 1527–1535. <https://doi.org/10.1080/02640414.2020.1740469>

Thrower, S. N., Harwood, C. G., & Spray, C. M. (2018). Educating and supporting tennis parents using web-based delivery methods: A novel online education program. *Journal of Applied Sport Psychology*, 31(3), 344–365. <https://doi.org/10.1080/10413200.2018.1433250>

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed* (reviderad utg.). Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/download/18.4c9f221a191e4edf9053a474/1727853946433/God%20forskningssed%20VR%202024.pdf>

Åsberg, R. (2001). Kritisk realism – en vetenskapsteoretisk utmaning. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 6(2), 81–102.

Bilaga 1. Enkätfrågor

Nedan listas de enkätfrågor som användes i studien och som ingår i analyserna. Formuleringarna motsvarar frågorna i enkäten.

Frågor innan utbildningen

1. Vilken förening är ditt barn med i?
2. Vilken idrott?
3. Vilket är ditt barns födelseår?
4. Vilket är ditt barns kön?
5. Vilket är ditt kön?
6. Vilken roll har du? (Svarsalternativ: förälder/vårdnadshavare, tränare/coach, annat, har inget barn med i verksamheten)
7. I hur stor utsträckning finns det föräldrar runt ditt barns lag/grupp som påverkar negativt? T.ex. lägger sig i ledarnas/tränarnas sätt att leda laget/gruppen. (Skala 1 = väldigt liten utsträckning, 10 = väldigt stor utsträckning.)
8. I ditt barns lag/grupp, hur ofta händer det att FÖRÄLDRAR inte tar hänsyn till unga domare, till exempel genom att skrika på domaren? (Skala 1 = aldrig, 10 = varje tävling/match.)
9. I hur stor utsträckning finns det föräldrar runt ditt barns lag/grupp som via sitt uppträdande inte tar hänsyn till den unga ledaren/ledarna? (Skala 1 = väldigt liten utsträckning, 10 = väldigt stor utsträckning.)
10. Tänk senaste gången du hörde en vuxen förälder eller ledare skrika på en domare eller bete sig illa på annat sätt. Vad gjorde du då av följande alternativ? (Det har aldrig hänt, jag gjorde ingenting, jag sa till personen, jag uppmärksammade en föreningsrepresentant)

Frågor efter utbildningen

1. Vilken förening är ditt barn med i?
2. Vilken idrott?
3. Vilket är ditt barns födelseår?
4. Vilket är ditt barns kön?
5. Vilket är ditt kön?
6. Vilken roll har du? (Svarsalternativ: Förälder/vårdnadshavare, Tränare/ledare, Annat, Har inget barn med i verksamheten)
7. Förståelsen för hur jag påverkar mitt (och andras) idrottande barn (genom hur jag pratar och agerar) har efter denna utbildning ökat... (Svarsalternativ: I mycket stor utsträckning, I stor utsträckning, I liten utsträckning, Inte alls)
8. Min förståelse för bemötande av unga ledare (under 25 år) har efter denna utbildning ökat... (Svarsalternativ: I mycket stor utsträckning, I stor utsträckning, I liten utsträckning, Inte alls, Laget/gruppen har ingen ledare under 25 år)
9. Min förståelse för domares "arbetsmiljö" har efter denna utbildning ökat... (Svarsalternativ: I mycket stor utsträckning, I stor utsträckning, I liten utsträckning, Inte alls, Inte alls för att jag vet redan vilka utmaningar som finns, Mitt barns idrott har inte domare)
10. Nästa gång du hör eller ser en vuxen (förälder eller ledare) bete sig illa på något sätt, t.ex. skrika på en ungdomsdomare eller någon annan, vad gör du då? (Svarsalternativ: Ingenting, Jag kommer säga till personen, Jag kommer uppmärksamma en representant för föreningen)